

Педагогічне товариство УРСР

В. О. Сухомлинський

Бібліографія творів

Вступна стаття

кандидата педагогічних наук

В. З. Смаля

Показчик друкованих праць склали

Г. І. Сухомлинська та О. В. Сухомлинська

Від упорядників

Бібліографія містить хронологічний та алфавітний переліки друкованих праць Василя Олександровича Сухомлинського.

У хронологічному покажчику літературу подано за порядковими номерами. У межах кожного року — за алфавітом у такій послідовності: книги, статті, рецензії та видання іноземними мовами.

Художні твори автора (казки, оповідання) подаються за алфавітом у межах року.

Назви праць В. О. Сухомлинського, які вийшли мовами народів СРСР, перекладено українською мовою.

Назви опублікованих праць па кордоном подано відповідними іноземними мовами та в перекладі на українську мову.

Рецензії й відгуки на твори В. О. Сухомлинського наведено в хронологічному покажчику після опису окремих праць. Подано їх за алфавітом прізвищ рецензентів

Творча спадщина В. О. Сухомлинського

Великою популярністю користується в нашій країні творча спадщина видатного радянського педагога Василя Олександровича Сухомлинського. Його книжки розійшлися загальним тиражем біля чотирьох мільйонів примірників, у газетах і журналах опубліковано більше ніж 600 статей. Майже півмільйонним тиражем виходять «Вибрані твори» В. О. Сухомлинського в п'яти томах. Їх видання здійснюється згідно з постановою Ради Міністрів УРСР про увічнення пам'яті педагога. розпочато підготовку тритомного видання його творів у Москві, а книгу «Серце віддаю дітям» удостоєно державної премії УРСР.

Праці В. О. Сухомлинського привертають увагу і педагогів зарубіжних країн. Вони видавалися в Болгарії, НДР, Польщі, румуни, Угорщині, Чехословаччині, Югославії, Японії та інших країнах.

На праці видатного педагога з явилось багато відгуків і рецензій в радянській і зарубіжній пресі, його життю і діяльності присвячуються наукові дослідження, художні твори і кінофільми.

Інтерес до творчої спадщини В. О. Сухомлинського пояснюється тим, що в ній вчителі, вихователі, працівники органів народної освіти, широка громадськість знаходять відповідь на животрепетні проблеми виховання і навчання дітей та молоді. Знаходять науково обґрунтовані перевірені багаторічною практикою поради з питань виховання всебічно розвиненої особистості, організації навчально-виховної роботи школи,

Взаємодії школи, сім'ї і громадськості у вихованні юних громадян соціалістичного суспільства.

Завдання і шляхи виховання всебічно розвиненої особистості розглядаються в багатьох працях видатного педагога. Окремим аспектам цього виховання присвячено твори: «Духовний світ школяра», «Формування комуністичних переконань молодого покоління», «Праця і моральне виховання», «Виховання особистості в радянській школі», «Павлівська середня школа», «Розмова з молодим директором школи», «Як виховати справжню людину». Багаторічний процес формування всебічно розвиненого будівника комунізму, починаючи з ранніх років і кінчаючи юністю, показано в своєрідній педагогічній трилогії, що складається з праць: «Серце віддаю дітям», «Народження громадянина», «Листи до сина». А в цілісному, комплексному плані шляхи виховання нової, гармонійно розвиненої людини розкрито в узагальнюючому творі «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості».

Задумуючись над шляхами виховання всебічно розвиненої людини, педагог підкреслював, що чільним у цьому процесі є виховання учнів у душі комуністичної ідейності. «Ми повинні добиватися,— зазначав він,— щоб уже в школі формувалася високоідейна особистість, для якої боротьба за комунізм становить найвищий смисл життя»¹.

Комуністична ідейність нерозривно пов'язана з любов'ю до Комуністичної партії, класовим партійним підходом до подій суспільного життя, науковим світорозумінням. Тому необхідно, щоб діти переконалися, що ці якості завжди були властиві справжнім комуністам. У зв'язку з цим, писав В. О. Сухомлинський у праці «Сто порад учителю», слід прагнути, щоб у дитячі й отрочькі роки полонила серце кожного вихованця, Т. 2, с 10.

Надихнула все його єство людина, життя якої є справжньою боротьбою за комунізм».

Високим взірцем такої людини є великий Ленін, образ якого педагог називав могутньою виховною силою. У працях «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», «Як виховати справжню людину», «Сто порад учителю», «Народження громадянина» Сухомлинський дав цінні рекомендації щодо виховання учнів на прикладах життя та діяльності засновника Комуністичної партії і Радянської держави.

Для людини-маяка, комуніста, революціонера характерні глибока відданість Батьківщині і стійке почуття інтернаціоналізму. Тому через усі свої твори В. О. Сухомлинський проводить ідею виховання в душі соціалістичного інтернаціоналізму, високої громадянськості. Він розкривав джерела виховання патріотичних та інтернаціональних почуттів і громадянських обов'язків перед суспільством, дає відповідні методичні рекомендації вихователям, розглядаючи патріотичне виховання у нерозривному зв'язку з розумовим, моральним, трудовим, ідейно-світоглядним, естетичним і емоційним становленням особистості.

Дуже важливо, підкреслює педагог, щоб виховання радянського патріотизму і соціалістичного інтернаціоналізму здійснювалося в світлі героїчного, бо шкільне патріотичне виховання є водночас загартуванням душі і тіла для можливих грізних випробувань. «І наш високий обов'язок — виховувати сильних духом, мужніх, до кінця відданих комуністичному ідеалові людей, готових віддати життя на полі бою за щастя, незалежність, велич, честь, гідність Радянської багатонаціональної Батьківщини»². На цьому наголошується в книжках В. О. Сухомлинського: «Виховання радянського патріотизму в школярів», «Як ми виховали мужнє покоління», «Павлиська середня школа», «Народження громадянина», «Як виховати справжню людину», «Сто порад учителю», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», в його численних статтях.

Особливо виділяється в творчій спадщині В. О. Сухомлинського ідея виховання дітей і молоді в душі соціалістичного гуманізму. Ця ідея пронизує його книги і статті, художні твори для дітей і численні листи, які він писав до редакцій газет і журналів, учителів і вчених, окремих громадян, що зверталися до нього за порадами. У своїй практичній і творчій діяльності педагог виходив з морального кодексу будівника комунізму, який утворює гуманні відносини, принцип «людина людині — друг, товариш і брат».

В. О. Сухомлинський закликав пробуджувати у дітей «бажання вкласти свої духовні сили в творення щастя для іншої людини», розвивати в них здатність «бачити поруч себе людину, брати близько до серця її радощі і горе, тривоги і хвилювання»¹. У доброті і чуйності він бачив не слабкість, а силу, бо, за його словами, «безсердечність породжує байдужість, байдужість породжує себелюбство, а себелюбство — джерело жорстокості»².

Наголошуючи на цьому, В. О. Сухомлинський водночас зазначав, що він не виступає в ролі пропагандиста абстрактного гуманізму. «Не можна бути добрим і чуйним взагалі,— писав він у праці «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості»,— «доброта і чуйність становлять моральне багатство, якщо ці якості ідейно загострені — виражають непримиренність до зла, пороків, несправедливості в усіх і всіляких її проявах»¹. А в книжці «Народження громадянина», зображаючи свої позиції щодо виховання гуманізму, він твердив: не можна розглядати людяність поза становищем у сучасному світі, коли точиться гостра ідеологічна боротьба між соціалізмом і капіталізмом, коли імперіалісти продовжують діяти за законами людиноненависництва. У цій ситуації «комуністичне виховання не може розніжувати й розслабляти душу громадянина нашого суспільства... Ми мусимо вчити не тільки любити, а й ненавидіти, вчити бути не тільки чутливим, а й нещадним. Не тільки милуватися красою, не тільки творити красу, а й стріляти у ворога, який зазіхає на свободу й незалежність нашої Вітчизни».

Багато місця займають у творах В. О. Сухомлинського і питання трудового виховання. Вони знайшли широке відображення в його книжках: «Виховання комуністичного ставлення до праці», «Формування комуністичних переконань молодого покоління». «Праця і моральне виховання», «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Народження громадянина», «Методика виховання колективу», «Розмова з молодим директором школи», «Сто порад учителю», в ряді статей, опублікованих у

центральної газеті і журналах.

У творах В. О. Сухомлинського, зокрема в монографіях «Виховання колективізму у школярів», «Павлівська середня школа», «Методика виховання колективу», широко розкрито і проблеми виховання колективу. Він, як і А. С. Макаренко, вважав колектив могутнім засобом комуністичного виховання, твердив,

Що колектив є ідейним об'єднанням з певною організаційною структурою, системою взаємозалежностей і співробітництва, обґрунтував діяльність різновікових колективів, поєднання впливів колективу і вихователя. Разом з тим, розвиваючи і збагачуючи ідеї.

А.С. Макаренка в нових історичних умовах, В. О. Сухомлинський вказував на багатогранність взаємовпливів у колективі та їх роль у розвитку окремих індивідуальностей в сім'ї і школі як єдину систему «шкільно-сімейного» виховання.

Значна увага приділяється в творчій спадщині

В. О. Сухомлинського питанням навчальної роботи школи. У працях «Педагогічний колектив середньої школи», «Павлівська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Розмова з молодим директором школи», «Сто порад учителям» та інших ідеться про шляхи підвищення ефективності навчального процесу, роль учителя і директора школи в боротьбі за міцні знання учнів.

Великий інтерес становлять положення В. О. Сухомлинського про критерії якісних уроків. Цими критеріями він вважав: вміння учителя правильно визначити мету уроку і успішно досягти поставленої мети; залучення з використанням індивідуального підходу до продуктивної навчальної роботи на уроці всіх дітей; забезпечення єдності навчання та виховання; раціональну перевірку знань учнів; встановлення зворотного зв'язку в процесі викладу нового матеріалу; розвиток і поглиблення знань учнів у процесі вивчення нового матеріалу; засвоєння учнями так званих «вузлів знань»; проведення широкої словникової роботи; застосування раціональної методики домашніх завдань.

У озброєнні учнів знаннями, вміннями і навичками, підкреслював В. О. Сухомлинський, вирішальна роль належить учителям. Тому вчителю і його високому покликанню присвячено чимало теплих, зворушливих слів у багатьох творах педагога.

У творі «Сто порад учителям» В. О. Сухомлинський називає учительську професію людинознавством, зазначаючи, що об'єктом праці вчителя є найтонші сфери духовного життя особистості, яка формується.

Все це свідчить про те, що творча спадщина В. О. Сухомлинського насичена педагогічними положеннями, які становлять великий інтерес і мають практичне значення для вчителів, вихователів, керівників шкіл, працівників органів народної освіти, студентів і викладачів педагогічних навчальних закладів, батьків, учених, усіх, хто пов'язав свою діяльність з вихованням дітей і молоді. Допомогти їм краще орієнтуватися в цій спадщині і повинна бібліографія праць видатного радянського педагога.

В. СМАЛЬ

Бібліографія праць Хронологічний покажчик 1945

1. Перед закінченням півріччя в школах.— «Ударна праця»¹, 1945, 25 грудня.
2. Перед новим навчальним роком.— «Ударна праця», 1945, 25 серпня.
3. Ще раз про грамотність і культуру мови учнів.— «Ударна праця», 1945, 9 грудня.

1946

4. Батьківську увагу дітям-сиротам.— «Ударна праця», 1946, 29 липня.
5. Випускним класам — особливу увагу.— «Ударна праця», 1946, 19 грудня.
6. Завідуючий навчальною частиною школи.— «Кіровоградська правда», 1946, 6 квітня.
7. Зразково підготуватись до екзаменів та іспитів.— «Ударна праця», 1946, 17 квітня.
8. Підвищити якість знань учнів з арифметики в початковій школі.— «Ударна праця», 1946, 3 січня.
9. Підготовка до екзаменів та перевідних іспитів.— «Ударна праця», 1946, 21 березня.
10. Поліпшити ідеологічну роботу в школі.— «Кіровоградська правда», 1946, 24 жовтня.
11. Школа і сім'я.— «Ударна праця», 1946, 1 грудня.

1947

12. Вище почуття відповідальності за державну службу.— «Ударна праця», 1947, 27 березня.
13. Екзамени та іспити в школі.— «Ударна праця» 1947, 25 травня.
14. Наслідки безвідповідального відношення до роботи. (Про роботу початкової школи).— «Ударна праця», 1947, 17 квітня.
15. Перед закінченням 3-ї чверті 1946—47 навчального року.— «Ударна праця», 1947, 16 березня.
16. Підсумки першого півріччя в школах району.— «Ударна праця», 1947, 10 січня.

1948

17. Зміцнювати зв'язок сім'ї і школи.— «Ударна праця», 1948, 1 лютого.
18. Краща вчителька. (Про роботу учительки Павлиської середньої школи).— «Ударна праця», 1948, 5 грудня.
19. Перед закінченням першої чверті навчального року.— «Ударна праця», 1948, 25 жовтня.

1949

20. В тісному зв'язку з практикою.— «Кіровоградська правда», 1949, 2 грудня.
21. Допоможемо хліборобам опанувати мічурінське вчення.— «Ударна праця», 1949, 5 січня.
22. Забезпечити правильний облік.— «Рад. освіта», 1949, 1.!! тратт.
23. Завдання, які треба здійснити в наступному році.— «Кіровоградська правда», 1949, 3 червня.
24. Заметки директора. — «Учительская газета», 1949, 11 июня.
25. Заметки преподавателя истории.— «Учительская газета», 1949, 5 октября.
26. Кріпити зв'язок з батьками.— «Ударна праця», 1949, 9 жовтня.
27. Майстерність.— «Кіровоградська правда», 1949, 28 грудня.
28. Наша робота з батьками.— «Кіровоградська правда», 1949, 18 листопада.
29. Проти перевантаження учнів. «Рад. освіта», 1949, 4 лютого.
30. Учнівський комітет — помічник школи і вчителів.— «Кіровоградська правда», 1949, 19 січня.

1950

31. Важная тема, поднятая учителем Климашиным.— «Учительская газета», 1950, 14 октября.
32. Виховання характеру.— «Кіровоградська правда», 1950, 15 серпня.

33. Виховувати любов до праці.— «Кіровоградська правда», 1950, 3 жовтня.
34. Главное — качество урока. — «Учительская газета», 1950, 11 ноября.
35. Десятиклассники.— «Учительская газета», 1950, 20 мая.
36. 3 практики директора школы.— «Рад. освіта», 1950, 2 грудня.
37. Зв'язок школи з сім'єю.— «Рад. освіта», 1950, 2 січня.
38. Індивідуальний підхід до дітей.— «Зоря комунізму»¹, 1950, 12 лютого.
39. Індивідуальний підхід до учнів.— «Кіровоградська правда», 1950, 9 квітня.
40. Індивідуальний підхід до учня в процесі навчання.— «Рад. освіта», 1950, 23 вересня.
41. Комсомольцы чтут память героя.— «Коме, правда», 1950, 25 июля.
42. Майбутні вчителі.— «Кіровоградська правда», 1950, 26 травня; «Рад. освіта», 1950, 27 травня.
43. На порозі життя. — «Кіровоградська правда», 1950, 10 травня.
44. Наш план на новый учебный год.— «Учительская газета», 1950, 30 августа.
45. Наші заходи до поліпшення викладання російської мови у других — четвертих класах.— «Кіровоградська правда», 1950, 24 червня.
46. О тех, кому «легко» учиться.— «Учительская газета», 1950, 20 сентября.
47. Педагогические причины отсева учащихся.— «Учительская газета», 1950, 4 марта.
48. Перші підсумки. — «Зоря комунізму», 1950, 28 травня.
49. Повноцінний урок.— «Кіровоградська правда», 1950, 28 листопада.
50. Посилити контроль і покращити керівництво роботою вчителів.— «Зоря комунізму», 1950, 28 грудня.
51. Сила колективу.— «Молодь України», 1950, 13 жовтня.
52. Сороковий рік. (Про директора Іванівської школи) .— «Рад. освіта», 1950, 9 вересня.
53. Трудовой порыв,— «Учительская газета», 1950, 2 августа.
- 1951**
54. Виховання світогляду. — «Кіровоградська правда», 1951, 10 січня.
55. Вместе с семьей...— «Учительская газета», 1951, 1 августа.
56. Впроваджувати фізіологічне вчення І. П. Павлова в навчальний процес.— «Кіровоградська правда», 1951, 26 грудня.
57. Изучаем историю своего колхоза.— «Учительская газета», 1951, 11 апреля.
58. Ми хочемо миру.— «Рад. освіта», 1951, 29 вересня.
59. Наш план проведення екзаменів.— «Рад. освіта», 1951, 19 травня.
60. Невичерпне джерело.— «Кіровоградська правда», 1951, 25 березня.
61. Перед екзаменами.— «Кіровоградська правда», 1951, 19 травня.
62. Підносимо ідейний рівень.— «Рад. освіта», 1951 25 серпня.
63. Рішуче поліпшити якість програм з української літератури і літературного читання.— «Рад. освіта», 1951, 4 серпня.
64. Робота над творами і підвищення грамотності учнів.— «Кіровоградська правда», 1951, 18 серпня.
65. Робота над творами у 8—10 класах.— «Укр. мова в школі», 1951, № 4, с 62—67.
66. Робота над усною народною творчістю у літературному гуртку.— «Літ. в школі», 1951, № 2, с 76—78.
67. Сила положительного героя.— «Учительская газета», 1951, 22 декабря.
68. Це — знаменний день. (Приєм учнів до комсомолу).— «Молодь України», 1951, 27 липня.
69. Школьник становится пионером.— «Сталинское племя», 1951, 1 ноября.
70. Щадите детское самолюбие.— «Учительская газета», 1951, 11 августа.

71. Як ми перебудуємо викладання мови. — «Зоря комунізму», 1951, 22 березня.

1952

72. В каком инспектировании мы нуждаемся. — «Нар. образование», 1952, № 3, с. 32—37.

73. Важная сторона родительского авторитета. — «Семья и школа», 1952, № 10, с. 9—11.

74. Вожатый и учитель. — «Вожатый», 1952, № 8, с. 5—7.

75. Воспитание дружбы в детском коллективе. — «Нач. школа», 1952, № 10, с. 8—И.

76. Директор па уроке. — «Учительская газета», 1952, 6 июля.

77. З'ясування поняття типовості персонажів. — «Літ. в школі», 1952, № 1, с. 54—58.

78. Интерес к учению — важный стимул учебной деятельности учащихся. — «Сов. педагогика», 1952, № 4, с. 34—40.

Відгук: Данилов М. Побуждение школьников к учению. — «Сов. педагогика», 1954, № 8, с. 18.

79. Навчання мови в 1—4 класах. — «Укр. мова в школі», 1952, № 4, с. 49—58.

80. Начальник лагеря — не завхоз. — «Учительская газета», 1952, 13 августа.

81. Обида молодых учителей. — «Учительская газета», 1952, 9 августа.

82. Організація уваги учнів на уроці. — «Рад. освіта», 1952, 13 грудня.

83. Перший урок. — «Рад. освіта», 1952, 30 серпня.

84. Письмо о политехническом обучении. (Несколько слов об экскурсиях). — «Правда Украины», 1952, 29 поября.

85. Политехническое образование и методическая работа. — «Учительская газета», 1952, 22 октября.

86. Предупреждение орфографических ошибок в I—IV классах. — «Нач. школа», 1952, № 2, с. 16—21.

87. Про підготовку учнів до майбутньої практичної роботи. — «Рад. школа», 1952, № 6, с. 9—12.

88. Работа с коллективом родителей. — «Семья и школа», 1952, № 6, с. 5—8.

89. Разговор о дружбе. — «Сталинское племя», 1952, 12 февраля.

90. Розповідь матері. — «Кіровоградська правда», 1952, 15 вересня.

91. Упражнение — один из методов воспитания *lj* сознательной дисциплины. — «Сов. педагогика», 1952, X. № 5. с. 12-20.

92. Устранение перегрузки учащихся домашними *f.*, заданиями. — «Сов. педагогика», 1952, № 10, с. 36—42. ^ Відгук: П о п о в И. О домашних заданиях и перегрузке ими учащихся. — «Сов. педагогика», 1953, ^ № 8, с. 37.

93. Усунути перевантаження учнів домашніми завданнями. — «Рад. освіта», 1952, 1 березня.

94. Учителі допомагають в роботі піонерів. — «Кіровоградська правда», 1952, 5 лютого.

95. Чи потрібний підручник з української літератури для V—VII кл. — «Літ. в школі», 1952, № 6, с. 74—77.

96. Чому учні порушують дисципліну. — «Рад. освіта», 1952, 9 лютого.

97. *Dbung im richtigen Handeln. Eine Erziehungsme-thode zur bewufiten Disziplin.* [Вправа в правильній поведінці. Метод виховання свідомої дисципліни]. — «Die neue Schule», 1952, № 41. S. 10—12.

1953

98. Воспитание детей, пе имеющих отца. — «Семья и школа», 1953, № 10, с. 14—17.

99. Годовой план работы школы. — «Нар. образование», 1953, № 8, с. 38—47; «Советакан манкаварж», 1953, № 9, с. 20—44. — Вірменською мовою.

100. Директор школи — керівник навчально-виховної роботи. — «Рад. школа», 1953, № 1, с. 38—42.

101. Забезпечення наступності в навчанні. — «Рад. школа», 1953, № 12, с. 17—24.

102. Из записной книжки директора. — «Учительская газета», 1953, 14 февраля.

103. Консультации в четвертой четверти. — «Учительская газета», 1953, 4 апреля.
104. Мовчазне читання і письмо у початкових класах. — «Укр. мова в школі», 1953, № 4, с. 57—61.
105. Навчання мови в початкових класах середньої та семирічної школи. — У кн.: Досвід викладання української мови в школах УРСР. К., 1953, с. 53—67.
106. Педагогическая характеристика ученика. — «Нар. образование», 1953, № 4, с. 46—49.
107. Повторення пройденого і засвоєння нового. — «Рад. освіта», 1953, 18 квітня.
108. Почему детям трудно учиться. — «Учительская газета», 1953, 17 октября.
109. Проверь себя. — «Юный ленинец», 1953, 15 января.
110. Разговор о дружбе. — «Сталинское племя», 1953, 24 сентября.

1954

111. Виховання свідомої дисципліни. — «Кіровоградська правда», 1954, 25 серпня.
112. Вопросы товарищества и дружбы в старших классах средней школы. — В кн.: Организация и воспитание ученического коллектива. М., 1954, с. 301—313.
113. Воспитание прилежания. — «Учительская газета», 1954, 13 ноября.
114. Моральне обличчя вчителя. — «Кіровоградська правда», 1954, 19 жовтня.
115. Посилити відповідальність батьків за виховання дітей. — «Зоря комунізму», 1954, 19 вересня.
116. Романтика сільськогосподарського праці. — «Учительская газета», 1954, 7 августа.
117. Суспільно корисна праця учнів в умовах сільської школи. — «Рад. школа», 1954, № 8, с. 23—32.
118. Уроки заключного повторення і систематизації вивченого. — «Рад. школа», 1954, № 4, с. 26—31.
119. Фурсянська семирічна школа. — «Рад. школа», 1954, № 9, с. 46-49.
120. Przewodnik i nauczyciel. [Вожатий і вчитель]. — W ks.: O pracy organizacji pionierskiej. [У кн.: Про роботу піонерської організації]. Warszawa, 1954, s. 91—95.

1955

121. Директор школы — руководитель учебно-воспитательной работы. Автореф. ДИС. на соиск. учен. степени канд. пед. наук. К., 1955. 16 с. (Киевский ун-т).
122. Вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду вчителів. — У кн.: 3 досвіду роботи директора школи. К., 1955, с. 5—19.
123. Високе покликання педагога. — «Рад. освіта», 1955, 1 січня.
124. Виховання в учнів дисциплінованості й працьовитості. — «Рад. школа», 1955, № 2, с. 35—43.
- Відгуки: Борович Г. В. Згуртування дитячого колективу. — «Рад. школа», 1955, № 6, с. 28—29; Панченко М. Ф. Розвивати активність школярів. — «Рад. школа», 1955, № 7, с. 35—36; Проти шаблону і формалізму у вихованні дисципліни. — «Рад. школа», 1955, № 7, с. 34—35; Прошута П. Я. Батьки і громадськість у боротьбі за свідому дисципліну учнів. — «Рад. школа», 1955, № 6, с. 26—28.
125. Виховання відповідальності за роботу в педагогічному колективі. — «Рад. освіта», 1955, 6 серпня.
126. Виховання дружби і товаришування. — «Кіровоградська правда», 1955, 5 травня.
- 2*
127. Виховання нової людини. — «Рад. освіта», 1955, 12 листопада.
128. Воспитание мужества. (В помощь молодому учителю). — «Сталинское племя», 1955, 4 января.
129. Классный руководитель — организатор производительного труда комсомольцев. — В кн.: Классные руководители о своей работе с пионерами и комсомольцами. М., 1955, с. 81-124.

130. О некоторых сторонах воспитания советского патриотизма. — «Семья и школа», 1955, № 6, с. 10—12.

131. Педагогическое руководство производительным трудом учащихся. — «Нар. образование», 1955, № 7, с. 25—36.

132. «Педагогічні читання» в м. Москві. — «Рад. школа», 1955, № 7, с. 60—61.

133. Подготовка учащихся к трудовой деятельности. (Из опыта работы). — «Правда Украины», 1955, 1 декабря.

134. Практика учащихся в колхозном производстве. — «Сов. педагогика», 1955, № 1, с. 29—40.

135. Праця — великий вихователь. — «Кіровоградська правда», 1955, 21 червня.

136. Праця і мораль. — «Бінвэцэторул советик», 1955, № 9, с. 35—41. — Молдавською мовою.

137. Роль життєвого досвіду в моральному вихованні учнів. — «Кіровоградська правда», 1955, 9 жовтня.

138. Самодіяльний піонерський табір. — «Советакан манкаварж», 1955, № 7, с. 7—18. — Вірменською мовою.

139. Трудовые традиции в школе. — «Сов. педагогика», 1955, № 7, с. 31—38.

1956

140. Воспитание коллективизма у школьников. (Из опыта сельской средней школы). М., Изд-во АПН РСФСР, 1956, 272 с.

Рец.: Круглов К. — «Сов. педагогика», 1957,

№ 8, с. 145—149; Сейфуллин В. Директор школы о своем опыте. — «Учительская газета», 1957, 27 июня; Горлецький Л. — «Кіровоградська правда», 1957, 5 квітня; Цыганов Н. Поучительный опыт создания коллектива учащихся. — «Нар. образование», 1957, № 3, с. 112—113.

141. В дусі чесності і правдивості. — «Кіровоградська правда», 1956, 31 січня.

142. Виховна роль продуктивної праці учнів. — У кн.: З досвіду організації політехнічного навчання в середній школі. К., 1956, с. 54—67.

143. Воспитание у школьников призвания к труду. — «Естествознание в школе», 1956, № 1, с. 31—34.

144. Воспитание учащихся в труде и для труда. (Дисциплинирующая роль труда). — В кн.: Материалы всесоюзного совещания руководителей педагогических секций республиканских обществ по распространению политических и научных знаний (27—29 июня 1956 г.). М., 1956, с. 30—48.

145. Героика будней. — «Нева», 1956, № 11, с. 137—141.

146. Думки педагога. [Виховання любові до Батьківщини]. — «Кіровоградська правда», 1956, 16 вересня.

147. Зпено летом. — «Вожатый», 1956, № 6, с. 8—9.

148. Зимняя работа учащихся 1—4 классов в уголке природы. — «Нач. школа», 1956, № 1, с. 26—29.

149. Коллектив и круговая порука. — «Учительская газета», 1956, 25 февраля.

150. Машины и люди. — «Учительская газета», 1956, 29 августа.

151. Помогаем выбирать профессию. — «Учительская газета», 1956, 18 января.

152. Роль производительного труда в воспитании учащихся моральной зрелости. — «Сов. педагогика», 1956, № 1, с. 17—34. — В кн.: Полттртттрттчекгоо обучение в средней школе. М., 1956, с. 237—253.

153. Суспільно корисна праця учнів в умовах сільської школи. — У кн.: Політехнічне навчання у школах Української РСР. К., 1956, с. 94—106.

154. Рец.: Есть и другой опыт. [Дорбинов В. Школа и жизнь. «Партийная жизнь», 1956, № 17]. «Партийная жизнь», 1956, № 23, с. 65—67.

155. Pedagogicku vedenie ziaikov produktivnou pracou. [Педагогічно керівництво продуктивною працею]. — «Jednotna skola», 1956, № 5, с. 566—586.

156. Vyrobná práca a mravná výchova. (Продуктивна праця і моральне виховання).— «Za socialisticku školu», 195(5, № 11, s. 652—666.

1957

157. Директор і вчитель. (З досвіду роботи Павліської середньої школи Онуфріївського району). Кіровоград. 1957, 36 с (Кіровоградський обл. ін-т удосконалення вчителів).

158. Підготовка учнів до трудової діяльності. За род. В. І. Помагайби. К., «Рад. школа», 1957. 23 с.

Відгук: Андрієвський С. К. Педагоги діляться досвідом. — «Рад. Україна», 1958, 3 січня.

159. Трудовое воспитание в сельской школе. (Из опыта работы педагогического коллектива Павлышской средней школы). М., 1957. 32 с. (Всесоюз. о-во по распространению полит, и науч. знаний).

160. Безкорисливість облагороджує дитячі душі. — «Кіровоградська правда», 1957, 23 листопада.

161. Взаємозв'язок і спадкоємність між пізнавальною і продуктивною працею. — ■ «Советами манкаварж», 1957, № 3, с 7—11. — Вірменською мовою.

162. Вихопаппя комуністичного ставлення до сус пільної власності.— «Рад. школа», 1957, № 3, с 32—43.

163. Воспитание чувства чести — основа нравственного воспитания ребенка. — «Нач. школа», 1957, № 12, с. 9—11.

164. Вторгнення в життя. — «Кіровоградська правда», 1957, 11 червня.

165. Готовить сознательных борцов, а не иждивенцев.—«Молодой коммунист», 1957, № 11, с. 101—106.

166. Директор и учитель. [О работе с молодыми учителями]. — «Нар. образование», 1957, № 5, с. 1—15. (Приложение).

167. До пових висот. [Сорокаріччя Великого Жовтня] . — «Кіровоградська правда», 1957, 6 листопада.

168. На первых порах трудовой жизни. — «Нар. образование», 1957, № 10, с. 71—72.

169. Новая школа, новые люди. — «Правда Украины», 1957, 18 октября.

170. О «трудном» ученике и его товарищах. — «Учительская газета», 1957, 27 августа.

171. О «трудных» подростках. — «Учительская газета», 1957, 5 марта.

172. Підготовка учнів до трудової діяльності. — «Блокнот агітатора». К., 1957, № 13, с. 22—29.

173. Пионерские поручения звеньям. — В кн.: Пионерское поручение. М., 1957, с. 60—68.

174. Праця за покликанням.—«Кіровоградська правда», 1957, 24 вересня.

175. Праця і колектив. (На виховні теми). «Рад. освіта», 1957, 23 лютого.

176. Речі мають виховувати людину.—«Кіровоградська правда», 1957, 7 травня.

177. Роль продуктивної праці у вихованні свідомої дисципліни. — «Бідванцэторул советик», 1957, № 9, с. 36—42. — Молдавською мовою.

178. Самодетельный пионерский лагерь. — «Сов. педагогика», 1957, № 10, с. 157—160.

179. Таке воно тепер, наше село. — «Рад. Україна», 1957, 18 серпня.

180. Учет знаний и работы учащихся посредством текущих наблюдений. — В кн.: О повышении сознательности учащихся в обучении М., 1957, с. 111—126.

181. Юначе і дівчино, тобі шляхи відкриті всі на світі. — «Зоря комунізму», 1957, 9 червня.

182. V jednote a v bratstve je sila nasich socialistickych krajín. [В єдності і братерстві — сила наших народів].—«Za socialisticku školu», 1957, №11—12, s. 659—663.

1958

183. Педагогический коллектив средней школы. (Из опыта работы сельской школы). М., Учпедгиз. 1958. 207 с.

Рец.: Сокольський В. Л. Книга про становлення і діяльність педагогічного колективу. — «Рад. школа», 1958, № И, с 94—95; Ткаченко І. Г. Корисна книга. — «Кіровоградська правда», 1958, 12 вересня; Чавдаров С. Х., Гончаренко В. В. Книга о педагогическом коллективе. — «Сов. педагогика», 1959, № 9, с. 142—144; Угров В.— V. A. Suchomlinskij: Pedagogiceskij kollektiv srednej skoly. [Угров В., Сухомлинський В. О. Педагогічний колектив середньої школи], — «Komensky», 1959, № 8, s. 505—506.

184. План навчально-виховної роботи Павлівської середньої школи на 1958—1959 навчальний рік. Кіровоград, 1958. 82 с. (Обл. ін-т удосконалення вчителів).

185. В защиту производственного обучения в школах Украины. — «Политехническое обучение», 1958, № 8, с. 12—16.

186. Вибір трудової діяльності. — «Рад. освіта», 1958, 8 лютого.

187. Виправдаємо велике довір'я народу. — «Кіровоградська правда», 1958, 31 серпня.

188. Виховання комуністичного ставлення до праці. — «Рад. освіта», 1958, 9 серпня.

189. Виховання молодих трудівників. — У кн.: Школа і життя. К., 1958, с 170—174.

190. Виховувати гідну зміну. — «Кіровоградська правда», 1958, 21 березня.

191. Деякі питання розвитку загальноосвітньої школи в зв'язку з розв'язанням завдань трудового виховання учнів. — У кн.: Матеріали республіканської науково-практичної конференції з питань виробничого навчання в школах Української РСР. К., 1958, с 85-90.

192. Директор школи. — «Бінвэцэторул советик», 1958, № 9, с. 49—56; № 10, с. 57—65. — Молдавською мовою.

193. Директор школи — організатор педагогічного колективу. — «Рад. школа», 1958, № 8, с 39—45.

194. Ідейна спрямованість — основна умова виховання учнівського колективу. (На допомогу вихователям і піонервожатим). — «Зоря комунізму», 1958, 7 лютого.

195. Ідейна цілеспрямованість — основна передумова виховання дитячого колективу. — «Советакан манкаварж», 1958, № 7, с 7—12. — Вірменською мовою.

196. Какой путь основной. [О роли педагогической науки в перестройке школы]. — «Учительская газета», 1958, 29 ноября.

197. Коммунистическая идейность в работе пионерской организации. — «Нач. школа», 1958, № 7, с. 7—10.

198. На політехнічній основі. — «Рад. освіта», 1958, 10 травня.

199. Овладение массовой рабочей специальностью в школе — средство улучшения трудового воспитания. — «Сов. педагогика», 1958, № 7, с. 11—24.

200. Первые шаги самостоятельной трудовой жизни юношей и девушек. — «Сов. педагогика», 1958, № 12, с. 71—79.

201. Піонерські ланки високої продуктивності праці. — «Рад. школа», 1958, № 5, с. 29—36; «Комунисту-ри агзрдисатвис», 1958, № 9, с. 67—73. — Грузинською мовою.

202. Постановка эксперимента педагогическим коллективом средней школы. — «Сов. педагогика», 1958 № 5, с. 14-27.

203. Развитие инициативы и самостоятельности учнів у процесі виробничого навчання. — У кн.: Досвід роботи шкіл з виробничим навчанням. К., 1958, с 37—46.

204. Рец.: Книга, потрібна вчителю. [Ніжинський М. П. Життя і педагогічна діяльність А. С. Макаренка. К., «Рад. школа», 1958, 298 с.]. — «Кіровоградська правда», 1958, 27 червня.

205. Die Erziehung von Kindern, die ihren Vater verloren haben. [Виховання дітей, які не мають батька]. — «Jugendhilfe und Heimerziehung», 1958, N» 4 S. 153-156.

206. Ідейна спрямованість — основна передумова виховання дитячого колективу. [Ідейна спрямованість — основна передумова виховання дитячого колективу]. — «За со-

cialisticku skolu», 1958, № 5, s. 402—407.

207. Kommunistische Ideengehalt in der Arbeit der Pionierorganisation. (Комуністичний ідеологічний зміст в роботі піонерської організації).—«Die Unterstufe» 1958, № 12, S. 12—13.

208. Dloha matefskeho jazyka pfi probouzeni lasky k vlasti. (Роль рідної мови у вихованні любові до Батьківщини).— «Komensky», 1958, № 6, s. 321—336.

209. Vychova mravneho profilu noveho cloveka v aktivnom boji za komunismus. (Становлення морального обличчя нової людини в активній боротьбі за комунізм).— «Za socialisticku skolu», 1958, № 11, s. 960—906.

1959

210. Виховання в учнів любові і готовності до праці. (Узагальнення досвіду роботи Павлівської школи Кіровоградської обл.). К., 1959, 47 с. (Т-во для поширення політ, і наук, знань УРСР).

211. Воспитание коммунистического отношения к труду. (Опыт воспитательной работы в сельской школе). Под. ред. Н. И. Болдырева. М., Изд-во АПН РСФСР. 1959. 439 с.

Рец.: Баев С. Я. Книга о ценном опыте воспитания коммунистического отношения к труду.— «Биология в школе», 1960, № 4, с. 89—90; Гончаров Н. К. Труд — мощный фактор всестороннего развития детей.— «Сов. педагогика», 1960, № 1, с. 138—142; Гончаров Н. К. Школа и труд.— «Коммунист», 1959, № 16, с. 115—119; Евсеев Ю. Ценное пособие по трудовому воспитанию учащихся.— «Нар. образование», 1959, № 9, с. 108—110; Медведев Р. Книга о трудовом воспитании школьников.— «Школа и производство», 1960, № 5, с. 90—92; S l o m k i e w i c z S. Kształcenie zamiłowania do pracy. (Виховання працьовитості). «Wy-chowanie», 1961, № 8, s. 43. Відгук:

Alcira Arismendi — Pedagogia y marxismo. (Педагогіка і марксизм). Montevideo, Ediciones Pueblos Unidos, 1964. p. 285. (Про В. О. Сухомлинського див. с. 206—210).

212. Воспитание советского патриотизма у школьников. М., Учпедгиз, 1959, с. 148.

Рец.: Ткаченко И. Г., Фурсенко И. А. О воспитании советского патриотизма.— «Нар. образование», 1960, № 11, с. 110—113.

213. Система работы директора школы. К., «Рад. школа», 1959. 119 с. (Бібліотечка вчителя).

214. Атеисты с юных лет.— «Нар. образование», 1959, № 5, с. 68-70.

215. Атеїстичне виховання дітей.— «Атеїст» (Бюлетень науково-атеїстичної інформації). Кіровоград, 1959, № 2, с. 18—20.

216. Високе покликання народних учителів.— «Кіровоградська правда», 1959, 11, 12 серпня.

217. Виховувати людину майбутнього. (А яка твоя думка, тов. вчителю?).— «Зоря комунізму», 1959, 23 серпня; «Рад. освіта», 1959, 5 грудня.

218. Відповідність методів навчання змісту і меті уроку.— «Рад. школа», 1959, № 11, с. 9—12.

219. Готовим к труду с младшего возраста.— «Учительская газета», 1959, 3 января.

220. Досвід створення системи трудового виховання учнів молодшого та середнього віку.— У кн.: Тези до повідей на науковій сесії з питань розвитку педагогічної науки в Українській РСР. К., 1959, с. 24—25.

221. Комуністична ідейність — основа морального виховання.— «Рад. школа», 1959, № 3, с. 19—25.

222. На широкой политехнической основе.— «Учительская газета», 1959, 19 сентября.

223. О системе трудового воспитания учащихся младшего и среднего возраста.— «Сов. педагогика», 1959, № 7, с. 3-17.

224. Праця — найперша життєва потреба людини.— «Кіровоградська правда», 1959, 4 квітня.

225. Призвание ищите в труде.— «Учительская газета», 1959, 25 марта.
226. Роль эстетического воспитания в формировании атеистических убеждений.— «Нач. школа», 1959, № 8, с. 64-66.
227. Умственный труд и связь школы с жизнью.— «Нар. образование», 1959, № 12, с. 42—47.
228. Школа і праця.— «Рад. Україна», 1959, 8 жовтня.
229. Щастя — у творчій праці.— У кн.: Трудом прославимо Вітчизну. К., 1959, с. 23—26.
230. Як школа впливає на сім'ю.— «Блокнот агітатора» (Кіровоград), 1959, № 13, с. 21—25.
231. Nezistnost zosl'acht'uje dusevny zivot diet'at'a (Безкорисливість облагороджує душу дитини).— «Za socialisticku skolu», 1959, № 1, s. 8—12.
232. O systemu pracovni vychovy zaku mladiho astfednfho veku. (Про систему трудового виховання школярів молодшого і середнього віку).— «Vugoba a skola», 1959, № 9, s. 391—401.
233. Produktive Arbeit — eine wichtige Grundlage fur die kommunistische Erziehung der Schiiler. (Продуктивна праця — важлива основа комуністичного виховання учнів).— «Pedagogik», 1959, № 3, S. 219—226.
234. Dber «schwierige» Schiiler. (Про «важких» учнів).— «Deutsche Lehrerzeitung», 1959, №41, S.5.
235. Uspokojovani estetickych potreb v procesu prace. (Задоволення естетичних запитів у процесі праці).— «Pedagogika», 1959, № 4, s. 477-487.

1960

236. Верьте в человека. (Из опыта работы Павлышской средней школы Онуфриевского района Кировоградской области). М., «Молодая гвардия», 1960. 112 с.
Рец.: Волков Г. Раздумья сельского учителя-академика.— «Нар. образование», 1961, №6, с. 115—115; К о б и л я ц ь к и й І., Л е м е ш к о Н., Мирний І., Шевцова Л., Красиогорський І., Щербина Д. Тема шкільного життя невичерпна.— «Рад. школа», 1961, № 10, с. 86—87; Конференція по книзі «Верьте в человека».— «Педагогический листок», Бугульма, 1967, 5 января; М о й с е е н - к о М. В. Любовь к детям.— «Сов. педагогика», 1961, № 9, с. 147—148; Мойсеєнко М. В.— «Рад. школа», 1961, № 10, с. 87.
237. Виховання колективізму у школярів. З досвіду сільської середньої школи (Павліська середня школа Онуфріївського району Кіровоградської області). Алма-Ата, Казучпедгіз, 1960. 227 с.—Казахською мовою.
238. Як ми виховали мужнє покоління. К., «Рад. школа», 1960. 186 с
Рец.: Маргуліс Д. Слава тобі, покоління героїв.— «Зміна», 1961, № 8, с. 18—19.
239. Благородне серце, світлий розум, роботящі руки. [Виховання людини комуністичного суспільства].— «Зоря комунізму», 1960, 25 серпня.
240. Взаимозависимость содержания и формы трудового воспитания.— «Школа и производство», 1960, № 3, с. 23—29.
241. Воспитание коммунистического отношения к труду.— В кн.: Международный семинар по вопросам политехнического обучения и связи школы с жизнью. (Тезисы докладов и выступлений). М., 1960, с. 1—5.
242. Воспитание коммунистического отношения к труду и к общественной собственности.— В кн.: Основы коммунистического воспитания. М., 1960, с. 304—330.
Рец.: В е й к ш а н В. Книга об основах коммунистического воспитания.— «Сов. педагогика», 1961, №8, с. 148; П р а х о в а Е., К о в а л е в с к и й К., П ч е л и н В. Книга об основах коммунистического воспитания.— «Коммунист», 1961, № 17, с. 116—119.
243. Гражданская зрелость.— «Учительская газета», 1960, 18 октября.
244. Людина неповторна. (На теми виховання). «Кіровоградська правда», 1960, 31

травня; 3 червня; 4 червня.

245.Нужны ли «узкие» специалисты? (Мысли о педагогическом труде).—«Коме, правда», 1960, 3 июля.

246.Производственному обучению — широкую по литехническую основу.— «Сов. педагогика», 1960, № 1 с. 35-44.

247.Разум и руки.— «Сов. педагогика», 1960, № 7, с. 14—21.

248.Світлий розум, благородні серця. (Виховання людини майбутнього).— «Кіровоградська правда», 31 серпня.

249.Система трудового воспитания учащихся младшего и среднего возраста.— В кн.: Новая система на родного образования в СССР. М., 1960, с. 389—406.

250.Талант и вера в человека.— «Учительская газета», 1960, 31 марта.

251.Тучный колос на окаменевшей почве. [Воспитывающее значение примера].— «Учительская газета», 1960, 24 ноября.

252.Хто підкоряє серця дітей. (Заочний семінар старших піонервожатих). «Молодий комунар» (Кіровоград), 1960, 23, 30 листопада; 2 грудня.

253.Чем выше цель, тем радостнее труд.— «Учительская газета», 1960, 22 сентября.

254.Щире побажання. (Випускникам школи).— «Молодий комунар» (Кіровоград), 1960, 1 липня.

255.Яким повинен бути радянський вчитель.— «Зоря комунізму», 1960, 17, 19, 22, 24, 26 листопада.

256.Васпитале колективизма код ученика. (Из искусства советской школе). [Виховання колективізму у школярів. (З досвіду сільської школи.)]. Белград. 1960. 279 с

257. Educarea atitudinii comuniste față de munca. (Din experiența muncii educative a unor școli satienești). [Виховання комуністичного ставлення до праці. До свід виховної роботи сільської школи]. București. Editura de stat didactică și pedagogică, 1960. 370 p.

Рец.: V s a n V. O carte despre sistemul educațional prin munca în școlile rurale. (Книга про систему виховання за допомогою праці).— «Revista de pedagogie», 1961, № 3, p. 114—120.

258. Pierwiastek estetyczny w wszechstronnym rozwoju człowieka. [Естетичний елемент всебічного розвитку людини].— «Kwartalnik pedagogiczny», 1960, № 2, s. 3—25.

1961

259.Виховання моральних стимулів до праці у молодого покоління. К., 1961. 44 с. (Твоє для поширення політ, і наук, знань УРСР).

260.Духовный мир школьника (подросткового и юношеского возраста). М., Учпедгиз, 1961. 223 с.

261.Формирование коммунистических убеждений молодого поколения. М., Изд-во АПН РСФСР, 1961. 176 с.

Рец.: Л е в ш и п А. Когда идея и труд сливаются.— «Нар. образование», 1962, № 6, с. 108—113; Обсуждение книги В. А. Сухомлинского «Формирование коммунистических убеждений молодого поколения» на заседании Президиума Акад. пед. наук РСФСР 11.IV 1962 г.— «Сов. педагогика», 1962, № 6, с. 156—160.

262.Воспитывать коммунистическое отношение к труду.— «Сов. педагогика», 1961, № 10, с. 11—18.

263.Гармонійне поєднання колективних та особистих інтересів учнів.—«Зоря комунізму», 1961, 16 травня.

264.Далекое и близкое. (Им жить при коммунизме).—«Учительская газета», 1961, 16 декабря.

265.За творческое отношение учащихся к труду.— «Школа и производство», 1961, № 1, с. 6—11.

266.Как же воспитывать любовь к труду? — «Нач. школа», 1961, № II, с. 21—28.

267.Кожен буде, як зоря...— У кн.: Широкий кроком — у комунізм. К., 1961, с. 500—501; «Рад. Україна», 1961, 30 квітня.

- 268.**Коммунистический труд и коммунистическая нравственность.— «Сов. педагогика», 1961, № 4, с. 40—50.
- 269.**Комунизм — гармонійне поєднання суспільного і особистого щастя.— У кн.: Вчитись у життя, вчитись для життя. К., 1961, с 75—79.
- 270.**Людяність — це талант.— «Кіровоградська правда», 1961, 11, 12 липня.
- 271.**Майстерність праці і формування особистості.— «Рад. школа», 1961, № 1, с 20—28. Рец.: Миронов М. Про формування і розвиток здібностей.— «Рад. школа», 1961, № 3, с 34—36.
- 272.**Неотложные проблемы теории и практики воспитания.— «Нар. образование», 1961, № 10, с. 54—61. Рец.: Близнюк С. Л. С чем согласны и не согласны.— «Нар. образование», 1962, № 4, с. 36—38; Дмитриев М. А. Совершенствовать воспитательный процесс. — «Нар. образование», 1962, № 4, с. 41—42; Коржев И. Столбовая дорога.— «Нар. образование», 1962, № 8, с. 70—72; М а ц к о Н. Теория и практика воспитания.— «Нар. образование», 1962, № 4, с. 39—40; Оплаканський І. Г. Важлива педагогічна дискусія. — «Рад. студент» [Кам'янець-Подільськ], 1961, 30 листопада; 11 а к с ю т о в А. Идти широким фронтом. — «Нар. образование», 1962, № 4, с. 38—39.
- 273.**О некоторых вопросах перестройки воспитательной работы школы. — В кн.: Советская школа на современном этапе. М., 1961, с. 162—187.
- 274.**Общество и учитель. — «Сов. педагогика», 1961, № 12, с. 23—32.
- 275.**Підвищувати педагогічну майстерність учителів. — У кн.: В ногу з життям. (З досвіду роботи партійних організацій шкіл Української РСР).К., 1961, с 189—196.
- 276.**Плани і задуми. — «Кіровоградська правда», 1961, 1 січня.
- 277.**Про красу людської душі. [3 кн.: Дума про людину]. — «Молодий комунар», 1961, 13, 20, 22 жовтня.
- 278.**Розуму і рукам — комуністичне серце. — «Рад. освіта», 1961, 25 березня.
- 279.**Совершенствовать производственное обучение. — В кн.: Соединение обучения с производительным трудом в сельской школе. М., 1961, с. 116—128.
- 280.**Тройки в аттестате... Отчего? — «Коме, правда», 1961, 10 февраля.
- 281.**Труд и нравственность. — «Нач. школа», 1961, № 3, с. 9-14.
- 282.**Человек неповторим. — «Нар. образование», 1961, № 5, с. 71—76.
- 283.**Рец.: Книга про виробниче навчання. (М е ф л е е д е в Р. Профессиональное обучение школьников на промышленном предприятии. М., Учпедгиз, 1960. 120 с.) — «Рад. школа», 1961, № И, с. 88—89.
- 284.**Възпитательната работа в средното общеобразователно училище.— В кн. Основні проблеми на політехнічного образование и производственного обучение. [Виховна робота в середній загальноосвітній школі. — У кн.: Основні проблеми політехнічної освіти і виробничого навчання]. София, 1961, с. 171—178.
- 285.**Коммунистический труд и коммунистическая нравственность. [Комуністична праця і комуністична моральність]. — «Народна просвета», 1961, № 8, с. 52—62.
- 286.**Educarea elevilor In spiritul patriotismului so- vietic. (Din experienta muncii unei seoli rurale). [Виховання радянського патріотизму у школярів. Досвід роботи сільської школи)]. Bucuresti, Editura de stat didactica si pedagogica, 1961. 135 p. Рец.: Mine a C. Din experienta unei scolii satesti so- vietice in educarea elevilor in spiritul patriotismului sovietic. [Експеримент радянської сільської школи у вихованні радянського патріотизму в школярів].—«Revista de pedagogie», 1962, №1, p. 114—117.
- 287.**Erziehung zur Liebe zur Arbeit. [Виховання ко муністичного ставлення до праці]. Berlin, «Volk und Wissen», 1961. 326 S.
- 288.**Die Arbeit und das geistige Antlitz des neuen Menschen. (Праця і духовний склад людини). — «Pa- dagogik», 1961, № 12, S. 1061—1071.
- 289.**Erkenntnisvermittelnde körperlich Arbeit — ein Mittel der Erziehung zur Arbeitsliebe.

[Фізична праця, яка сприяє пізнанню, — засіб виховання любові до праці].— «Deutsche Lehrerzeitung», 1961, № 52, S.5.

290.Kommunismus und Mensche. [Комунізм і люди на]. — «Padagogik», 1961, № 8, S. 686—693.

291.Kommunistische Arbeit und kommunistische Moral. [Комуністична праця і комуністична мораль]. — «Die Presse der Sowjetunion», 1961, № 106, S. 2272—2276, 2278.

292.Komunisticka mravnost se rodi v praci. [Кому ністична мораль народжується в праці].— «Komensky», 1961, № 9, s. 328—534.

293.Rozum i rece. [Розум і руки].— «Szkola zawo- dowa», 1961, № 2, s. 17—19.

294.Die Schuler zum schopferisch Denken erziehen. [Ви ховувати у школярів творче мислення]. — «Polytech- nische Bildung und Erziehung», 1961, № 7, S. 294—296.

295.Den Schulern eine schopferische Einstellung zur Arbeit anerziehen. [Виховувати у школярів творче став лення до праці].—«Polytechnische Bildung und Er ziehung», 1961, № 8, S. 339—344.

296.ĭo hlavni je lidskost. [Головне — людяність] .— «Komensky», 1961, № 4, s. 193—198.

297.Vychova komunistickeho vztahu k praci a spo- lecenskemu vlastnictvi. [Виховання комуністичного ставлення до праці і до суспільної власності]. ■— «Pe- dagogika», 1961, № 1, s. 10—30.

298.Zdokonal'ujme proces osvojenija vedomosti. [Удосконалити процес засвоєння знань].— ■ «Socialis- ticka skola», 1961, № 4, s. 210—216.

Рец.: Fry da M. Suchomlinskij V. A.: «Zdokonal'ujme proces osvojenija vedomosti». [Фрида М. Сухомлинський В. О.: Удосконалити процес засвоєння знань]. — «Pedagogicke listy», 1962, № 3, s. 73—74.

1962

299.Людина неповторна. К., «Молодь», 1962. 209 с Рец.: Дмитрівн ко Н. — «Молодий комунар» (Кіровоград), 1962, 14 листопада; Жерновський М. — «Сов. Украина», 1963, № 1, с. 184—185; Миха йленко Г. П. Вогники, що кличуть до знань і праці. — «Рад. школа», 1963, № 8, с 106—107; Резник А. Б. Позакласну роботу проводити цікаво.— «Укр. мова і література в школі», ла», 1УБ2. 155 с.

300.Праця і моральне виховання. К., «Рад. шко ла», 1962, 153 с

301.Воспитание коммунистического отношения к труду и общественной собственности. — В кн.: Основы коммунистического воспитания. М., 1962, с. 261—272.

302.Воспитание чувств. — «Учительская газета», 1962, 4 октября.

303.Куба будує, Куба вчиться. — «Піонерія», 1962, № 7, с. 20—21.

304.Кубинські зустрічі. — «Рад. Україна», 1962, 20 травня.

305.Ми з тобою, Куба! — «Кіровоградська правда», 1962, 4 березня, 8 травня.

306.О некоторых вопросах культуры труда. — «Школа и производство», 1962, № 1, с. 7—11.

307.Об этом нельзя умалчивать. [Нравственно-эстетические отношения юношей и девушек].— «Нар. образование», 1962, № 11, с. 64—68; «Падомью Латвіяс Скола», 1963, № 1, с. 48—52.— Латиською мовою.

308.Развитие индивидуальных способностей и наклонностей учащихся. — «Сов. педагогика», 1962, № 12, с. 24—34.

309.Самое светлое чувство. — «Учительская газе та», 1962, 28 апреля.

310.Система трудового воспитания учащихся млад шего и среднего возраста. — В кн.: Воспитание школь ников в производительном труде. Минск, 1962, с. 28-43.

311.Уроки по лимиту. [Уровень общеобразова тельной подготовки школьников]. — «Коме, правда», 1У62, 9 мая.

Відгук: Wiloch T. Szkofa radziecka па nowym etapie. [В і л о х Т. Радянська школа на новому етапі]. — «Kwartalnik pedagogiczny», 1963, № 1, s. 189.

312. Чтобы души не ржавели. — «Учительская газета», 1962, 18 декабря.
313. Школа і життя. — «Рад. Україна», 1962, 3 липня.
314. Рец.: З народної скарбниці [Г. Н. Волков. Чувашская народная педагогика. Чебоксары. Чувашское книжное изд-во, 1958. 254 с]. — «Рад. освіта», 1962, 19 вересня.
315. Общество и учителя. [Суспільство і вчителі]. — «Народна просвета», 1962, № 3, с. 25.
316. Развитие индивидуальных способностей и наклонности у учащихся. — «Радянська педагогічна наука», 1962, № 13, с. 64—65. — Японською мовою.
317. Как да възпитаваме любов към труда. [Як ви ховати любов до праці]. —* «Начално образование», 1962, № 3, с. 74-76.
318. L'école soviétique et l'amour du travail. (Le travail éducatif dans une école rurale). [Виховання працьовитості в радянській школі. (Досвід виховної роботи сільської школи)]. М., Изд-во лит. на иностр. яз., 1962. 191 p. (АПН РСФСР).
319. Erziehung zur Liebe zur Arbeit. [Виховання ко муністичного ставлення до праці]. Berlin, «Volk und Wissen», 1962. 326 S.
Рец.: Polzin J. (Полцін Ю. І.). «Pädagogik», 1962, № 1, S. 85-87.
320. La escuela soviética y el amor al trabajo. (Experiencia de labor educativa en una escuela rural). [Виховання працьовитості в радянській школі. (Досвід виховної роботи сільської школи)]. М., Изд-во лит. на иностр. яз., 1962, 367 p.
321. Lumea spirituală a școlarului. [Духовний світ школяра]. București, Editura didactică și pedagogică, 1962, 193 p.
322. Munkára nevelés az iskolában. [Виховання ко муністичного ставлення до праці]. Budapest, 1962. 364 p.
323. A nevelés elméletének és gyakorlatainak halaszthatatlan problémái. [Насущні проблеми теорії і практики виховання]. — «Pédagogiai szemle», 1962, № 12, p. 12—27.
324. Die Arbeit, der soziale Fortschritt und Frieden. (Праця, соціальний прогрес і мир). — «Vergleichende Pädagogik», 1962, № 1, S. 60-76.
325. Der Direktor in der Stunde. [Директор на уроці]. — «Die neue Schule», 1962, № 52. S. 13.
326. Die planmäßige Erziehung im Lern und Arbeitsprozess. У кн.: 1. internationales Seminar zur polytechnischen Bildung Moskau. [Планимірне виховання в процесі навчання і праці. — У кн.: Міжнародний семінар з політехнічного навчання у Москві. Т. 1.]. Berlin, 1962, S. 260—268.
327. Rozvíjajme schopnosti a talenty. [Розвивати здібності і таланти]. — «Socialistická škola», 1962, № 7, s. 402—407.
328. Wie kann man die Liebe zur Arbeit anerkennen? [Як можна виховати любов до праці?] — «Die Unterstufe», 1962, № 4, S. 4—7.

1963

329. Дума о человеке. (Из серии о коммунистической морали). М., Госполитиздат, 1963. 120 с, с ил.
Рец.: Волков Г. Н. Мысли о человеке. — «Коммунизм ялаве» [Чебоксары], 1963, 18 апреля; Могилев Г. — «В мире книг», 1963, № 9, с. 4—5.
330. Нравственный идеал молодого поколения. М., Изд-во АПН РСФСР, 1963. 153 с.
Відгук: Калачников А. В жизни — сложнее. — «Новый мир», 1964, № 2, с. 2(57—269).
331. Шлях до еорця дитини. К., «Молодь», 1963. 91 с.
332. Вкус хлеба. (Раздумья учителя). — «Правда Украины», 1963, 1 августа.
333. Громадянське виховання юнацтва. — «Кіровоградська правда», 1963, 6, 7, 8 вересня.
334. Заповеди красоты. [Эстетическое воспитание]. — «Учительская газета», 1963, 26 ноября.
335. Людина майбутнього гартується сьогодні. — «Рад. освіта», 1963, 16 жовтня; 2, 23

листопада.

336. Молоді — революційну естафету старших поколінь. — «Рад. освіта», 1963, 20 липня.

337. Навчання і виховання — в єдиний потік. — «Рад. школа», 1963, № 11, с. 11—20.

338. Наш педагогічний колектив. — «Нар. образование», 1963, № 9, с. 34—42.

339. Не бойтесь земных перегрузок. (Мысли о педагогическом труде). — «Коме. правда», 1963, 16 ноября.

340. Неделя директора школы. — «Нар. образование», 1963, № 5, с. 22—25.

341. Нехай подвиги героїв хвилюють дитячі серця. — «Рад. школа», 1963, № 5, с. 25—33.

342. О добром сердце. (Главные качества воспитателя). — «Огонек», 1963, № 42, с. 4—5.

343. Об уваженні дитячих почувань. — «Неделя», 1963, № 2, с. 16; «Падомью Латвіяс Сівіете», 1963, с. 15. — Латиського мовою.

344. Сад для людей. [Виховання моральних якостей]. — «Рад. Україна», 1963, 20 березня.

345. Твоє щастя, юно. (На теми виховання). — «Кіровоградська правда», 1963, 8, 11, 15 травня.

346. Труд — основа всестороннього розвитку людини. — «Вопросы философии», 1963, № 4, с. 54—63.

347. Одна седмица от работата на директора на училището. (Тиждень роботи директора школи). — «На родная просвета», 1963, № 9, с. 74—83.

348. Формиране на научен погляд у учениците. (Формування наукового світогляду в учнів). — «На родна просвета», 1963, № 12, с. 3—20.

349. Erziehung zur Liebe zur Arbeit. [Виховання домічного ставлення до праці]. Berlin, «Volk und Wissen», 1963. 326 S.

350. Über die Erziehung des kommunistischen Menschen, [Про виховання людини комуністичного суспільства]. Berlin, «Volk und Wissen», 1963. 165 S.

Per.: Giinter W. (Гюнтер В.). — «Pädagogik», 1964, № 4, S. 369-370.

351. Die Arbeit — Grundlage der allseitigen Entwicklung des Menschen. [Праця — основа всебічного розвитку особи]. — «Gesellschaftswissenschaftliche Beiträge», 1963, № 12, S. 1338-1343.

352. Copiii dificili. [Важкі діти]. — «Revista de pedagogie», 1963, № 4, p. 5—21.

353. Entwicklung der individuellen Begabungen und Neigungen der Schuler. [Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів]. — «Pädagogik», 1963, № 3, S. 247-254.

354. Schon als Schuler in der Arbeit verliebt. [Ще школярем — закоханий у працю]. — «Deutsche Lehrerzeitung», 1963, № 27, № 30.

355. Tysden raditel'a skoly. [Тиждень директора школи]. — «Ucitelske noviny», 1963, 3, 7, 10 oktobra.

1964

356. Дума про людину. Фрунзе, «Кыргызстан», 1964. 127 с. (Із серії про комуністичну мораль). — Киргизькою мовою.

357. Дума про людину. (Із серії про комуністичну мораль). Ташкент, «Узбекистан», 1964. 122 с, з іл. — Узбецькою мовою.

358. Виховання любові до знань, до школи і вчителів. — «Рад. школа», 1964, № 7, с. 9—15.

359. Воспитание личности. — «Сов. молодежь», 1964, 15 сентября.

360. Воспитание чувств. — «Наука и религия», 1964, № 9, с. 3—11; № 10, с. 6—12.

361. Воспитывать коммунистическое отношение к общественной собственности. — «Сов. педагогика», 1964, № 2, с. 55—60.

362. До світла. [Антирелігійне виховання]. — «Прапор юності» — [Дніпропетровськ], 1964, 6, 8, 13 травня.

- 363.**Знання живі і мертві. — «Рад. освіта», 1964, 2 вересня.
- 364.**Зростуть квіти дивної краси. [Думки про майбутнє].— «Кіровоградська правда», 1964, 1 січня.
- 365.**Людина майбутнього гартується сьогодні.— «Рад. освіта», 1964, 11 січня, 19 лютого.
- 366.**На нашей совести — человек.— «Учительская газета», 1964, 5, 8, 10 декабря.
- 367.**Народження честі.— «Кіровоградська правда», 1964, 18 грудня.
- 368.**Наші діти — наше майбутнє. (Про участь гро мадськості у вихованні підростаючого покоління).— «Рад. Україна», «Правда Украины», 1964, 20 грудня. (Співавтор: М. М. Грищенко).
- Відгуки: Бугайко Т. Если говорит откровенно. — «Правда Украины», 1964, 25 декабря; Г у-д и м І. Батьків не вибирають. — «Рад. Україна», 1965, 26 березня; Д е м'я н ч у к С. Курс на дитячу ініціативу. — «Рад. Україна», 1965, 8 квітня; І г н а-т є н к о О. Всією силою громадськості.— «Рад. Україна», 1965, 4 лютого; М и н о н к о-О р л о в с ь к а О. Сіяти на ґрунті живого прикладу. — «Рад. Україна», 1965, 17 березня; Спільна радість — спільна турбота. — «Рад. Україна», 1965, 2 червня.
- 369.**Не гасите огонек. [Поощрение детской инициативы] .— «Учительская газета», 1964, 28 мая; «Сколотаю Авізе», 1964, 10 червня. — Латиською мовою.
- 370.**Поліпшити ідеологічну роботу в школі. — «Кіровоградська правда», 1964, 24 жовтня.
- 371.**Праця, покликання, щастя. — «Молодь України», 1964, 3 червня.
- 372.**Родина — в сердце твоём. — «Коме, правда», 1964, 18 ноября.
- 373.**Святое за душой. (В мире чувств человеческих).— «Правда Украины», 1964, 15 марта.
- 374.**Слово про слово. — «Рад. Україна», 1964, 16 січня.
- 375.**«Только не в пожарном порядке». (Разговор на трудную тему). — «Учительская газета», 1964, 28 марта; «Сколотаю Авізе», 1964, 6 травня. — Латиською мовою.
- 376.**Учитель і діти. — «Рад. Україна», 1964, 26 листопада.
- 377.**Учіть дітей добра.— «Україна», 1964, № 39, с 14.
- 378.**Възпитавание на личности. [Виховання особи стості] . — «Учителско дело», 1964, 24, 27 ноември.
- 379.**Нравствените беседи в горните класове на ередното училище. (Моральні бесіди в старших класах середньої школи). —«Народна просвета», 1964, № 11, с. 12-23.
- 380.**Учителі, не загасяйте плам'ячето! [Вчителі, не загасіть полум'я!].— «Заря на комунізма», 1964, 18 септември.
- 381.**Формиране на научен мироглед у учениците. [Формування наукового світогляду в учнів]. — «На родна просвета», 1964, № 1, с. 11—22; № 2, с. 3—10.
- 382.**Dusevny svet ziaka. [Духовний світ школяра]. Bratislava, Slovenske pedagogicke nakladatelstvo, 1964. 144 s.
- 383.**Educarea elevilor in spiritul patriotismului sovietic. [Виховання радянського патріотизму у школярів]. Bucureşti. Editura didactica si pedagogica, 1964. 219 p.
- 384.**Elementarz kultury moralnej. [Азбука моральної культури].— «Wychowanie», 1964, № 8, s. 24—26.
- 385.**Jednosc nauczania i wychowania. [Єдність навчання і виховання].—«Wychowanie», 1964, № 7, s. 2—5.
- 386.**Das Lernen — ein Erfolgserlebnis. [Навчання — наслідок пережитого].— «Deutsche Lehrerzeitung», 1964, Dezember.
- 387.**Das revolutionare Vorbild der alteren Generation bei der Erziehung der Jugend zu bewußten Kampfern für den Sozialismus. [Революційний приклад старшого покоління при вихованні молоді свідомими борцями за соціалізм].— «Vergleichende Pädagogik», 1964, № 8, s. 21—32.
- 388.**Schule und landwirtschaftliche Produktion. [Школа і виробництво].—

«Polytechnische Bildung und Erziehung», 1964, № 4, S. 137—139.

389. Die Schuler auf Zukunft vorbereiten. [Школа і суспільний розвиток]. — «Polytechnische Bildung und Erziehung», 1964, № 3, S. 89—91.

390. Sprawa wazna: osobowosc. [Важлива справа: особистість].— «Czerwany Sztandar», 1964, 8 wrzesnia.

391. Weltanschauliche Erziehung und Arbeitstatigkeit der Schuler. [Виховання світогляду і трудова діяльність учнів].—«Padagogik», 1964, № 4, S. 320—332.

1965

392.Воспитание личности в советской школе. К., «Рад. школа», 1965. 213 с.

Рец. і відгуки: А т а я н Р. Директор і педагогічний колектив. — «Советакан Манкаварж», 1966, № 6, с. 34—42.—Вірменською мовою; Бархударян С. Директор і вчитель. — «Советакан Манкаварж», 1966, № 9, с. 65—69. — Вірменською мовою; Виноградова М. Внимание к личности ребенка.— «Воспитание школьников», 1966, № 5, с. 73; Куценко Л. Школа і виховання особистості учня.— «Рад. школа», 1966, № 8, с. 107—108; Рыбак Л. Формирование труженика, гражданина. — «Новый мир», 1966, № 6, с. 273—274; Титок М. Розумний порадник. — «Рад. освіта», 1966, 27 квітня; W i-1 o s h T. Z problematyki wychowania osobowosci.

[В і л о х Т. З проблематики виховання особистості] . — «Wychowanie», 1966, № 4, s. 42—43.

393.Щоб у серці жила Батьківщина. (Виховання почуття радянського патріотизму в Павлиській середній школі Кіровоградської обл.). К., «Знання», 1965. 80 с. з іл.

Рец.: Венцовський М. Трагедія осіннього ранку. [Табір військовополонених у Павлиші в 1941 р.] — «Наддніпрянська правда», [Світловодськ], 1966, 26 лютого; Мостовий А. П. Джерела полум'яного патріотизму. — «Кіровоградська правда», 1965, 30 липня; П и р о ж е н к о М. П. Огонек в юных душах.— «Рабочая газета», 1965, 31 мая.

394.Безтурботність — порок долі. — У кн.: Дума про людину. Ташкент, 1965, с. 14—26. — Узбецькою мовою.

395.Виховуйте розум дитини. (Бесіди з молодим учителем). — «Кіровоградська правда», 1965, 7 серпня.

396.Воспитание и самовоспитание. — «Сов. педагогика», 1965, № 12, с. 34—40.

397.Вступление в жизнь. — «Школа-интернат», 1965, № 5, с. 46—50.

398.Если вы хотите быть хорошим директором. — «Учительская газета», 1965, 28 августа; «Ниугоуде іпетая», 1965, 18 вересня. — Естонською мовою.

399.З чого складається щастя людини? — У кн.: Дума про людину. Ташкент, 1965, с. 3—14. — Узбецькою мовою.

400.Книга — джерело знань, добра, краси. (Бесіди з молодим учителем. Про керівництво читанням).— «Кіровоградська правда», 1965, 22 жовтня.

401.Книга і юність. (Бесіди з молодим учителем) . — «Кіровоградська правда», 1965, 17, 19 грудня.

402.Любов, довір'я, вимогливість. — «Прапор юності». [Дніпропетровськ], 1965, 21 березня.

403.Мірою довір'я народу. [Про встановлення Дня учителя]. — «Кіровоградська правда», 1965, 3 жовтня.

404.Моему юному коллеге. — «Учительская газета», 1965, 23 октября.

405.Найважливіша ділянка роботи керівника школи... (Заоч. семінар директорів шкіл). —«Рад. школа», 1965, № 7, с. 70—77.

406.Нравственное иждивенчество — откуда оно? — «Лит. газета», 1965, 3 июня; «Ниугоуде іпетая», 1965, 12 червня. — Естонською мовою.

407.Нравственные отношения в годы детства и юности. — «Нар. образование», 1965, № 4, с. 55—61.

408.Орлята в піднебесі. (Проблеми виховної роботи з підлітками в школі). — «Рад. Україна», 1965, 6 серпня.

409. Парадоксы обучения. [Учить детей учиться]. — «Лит. газета», 1965, 16 сентября.
410. Педагогічні ідеї, переконаність, творчість. — «Сколотаю Авізе», 1965, 1 грудня. — Латиською мовою.
411. Разговор с молодым директором. — «Нар. обр а з о в а н и е», 1965, № 9, с. 7—15; № 11, с. 37—46; «Сколотаю Авізе», 1965, 6 жовтня. — Латиською мовою.
412. Рождение добра. — «Семья и школа», 1965, № 3, с. 23—25.
413. Слово і мислення. (Бесіди з молодим учите лем) . — «Кіровоградська правда», 1965, 21 вересня.
414. Слово рідної мови. (Виховання у дітей любо ві до мови). — «Укр. мова і літ. в школі», 1965, № 5, с. 47—54.
415. Тайники перегрузки. [Не заучивание, а ос мысливание] . — «Учительская газета», 1965, 27 июля.
416. Чей я сын? • — «Семья и школа», 1965, № 1, с. 17—19.
417. Школа сердечности. (О воспитании в детях доброты и сердечности). — «Правда Украины», 1965, 28 августа; «Сколотаю Авізе», 1965, 29 грудня. — Латиською мовою.
418. Щоб душа не була пустою. — «Прапор юнос ті», 1965, 10, 13, 15 жовтня. /
419. Як учити думати. — «Кіровоградська правда», 1965, 20, 21 серпня.
420. Пионерська романтика. [Пионерська романти ка]. Софія, «Народна просвета», 1965. 144 с.
421. Dber die Erziehung des kommunistischen Menschen. (Про виховання людини комуністичного суспільства). Berlin, «Volk und Wissen», 1965, S. 167.
422. Das System des Arbeitsunterrichts in der Ober- schule. (Система трудового виховання старшокласників). — «Polytechnische Bildung und Erziehung», 1965, № 10, S. 388-391.
423. Unser Interview. (Наші інтерв'ю). — «Padago- gik», 1965, № 8, S. 683—686.
424. Das unwillkiirliche Einpragen. (Невільний відбиток). — «Leipziger Volkszeitung», 1965, 14 Oktober.

1966

425. Моральні заповіді дитинства і юності. К., «Рад. школа», 1966, 232, с. з іл.
Рец.: Гриценко М. С. — «Рад. школа», 1966, № 11, с. 104, Кодак Н. И., Гриценко М. С. Чувство будущего. — «Учительская газета», 1966, 4 октября; Мойсеенко М. В. Сыну и внуку. — «Правда Украины», 1966, 9 сентября; Сергієн-ко З. Рoste людина. — «Рад. освіта», 1966, 15 жовтня; Шевченко І. А. На досвіді виховання. — «Кіровоградська правда», 1966, 7 листопада.
426. Бойся пустоти души. (Письмо молодому учи телю). — «Учительская газета», 1966, 16 августа; «Сколотаю Авізе», 1966, 26 жовтня. — Латиською мовою.
427. В расчете на абстрактного ученика. — «Лит. газета», 1966, 27 января.
428. Вам хочеться, щоб дитина була розумною... (Бесіда з батьками). — «Наддніпряньська правда» [Світловодськ], 1966, 1 лютого.
- 429.429. Вашій дитині через рік іти до школи. (Бесіда з батьками). — «Наддніпряньська правда». [Світловодськ], 1966, 4 січня.
- 430.430. Виховання розуму у дитини. — У кп.: Наука і культура. К, 1966, с. 286—297.
- 431.431. Відбиття у дзеркалі. (Листи до молодого вчи теля). — «Молодь України», 1966, 19 січня.
- 432.432. Вікно у світ. (Роздуми про педагогічну куль туру) . — «Рад. освіта», 1966, 1 червня.
433. Воспитание гражданина. — «Воспитание школьников», 1966, № 1, с. 6—10.
434. Годы отрочества — второе рождение. (К проб лемам нравственного воспитания школьников). — «Сов. педагогика», 1966, № 12, с. 133—139.
435. Жаринка і полум'я. (Роздуми про педагогічну культуру). — «Рад. освіта», 1966, 18 травня.

436.Знання і вміння. (Бесіди з молодим учителем) . — «Кіровоградська правда», 1966, 2, 3 лютого.

437.К вам слово, студенты! — «За коммунистическое воспитание» [Ростов-на-Дону], 1966, 28 сентября.

438.Кем станет сын? — «Сов. Россия», 1966, 8 февраля.

439.Народный учитель. — «Коммунист», 1966, № 2, с. 71—80.

Відгук: Думы накануне партийного съезда. — «Учительская газета», 1966, 12 февраля.

440.Наче підмінили... (Виховна робота з підлітками). — «Молодь України», 1966, 14 січня.

441.Наша «скрипка». (Роздуми про педагогічну культуру). — «Рад. освіта», 1966, 21 травня.

442.Не «гальмуйте» дитинства. (Роздуми про педагогічну культуру). — «Рад. освіта», 1966, 14 грудня.

443.Разговор с молодым директором. — «Нар. образование», 1966, № 2, с. 78—80; № 3, с. 23—31; № 7, с. 28-38; №8, с. 44-51; №11, с. 72-77; № 12, с. 23-31; «Скола ун Гімеіе», 1966, № И, с. 44—45.—Латиською мовою; «Тарибине Мокикла», 1966, № 10, с. 22—23; 26—30; № И, с. 20—25; № 12, с. 12—15. — Литовською мовою; «Сургуун», 1966, № 3, с. 18—20.— Монгольською мовою.

444.444. «Ртутні стовпчики». (Роздуми про педагогічну культуру). — «Рад. освіта», 1966, 24 грудня.

445.Сердце отдаю детям. (Годы детства). — «Нач. школа», 1966, № 9, с. 28—37; № 12, с. 11—17.

446.Трудные дети. — «Правда Украины», 1966, 12 февраля.

447.Учите ребенка мыслить.— «Правда Украины», 1966, 19 ноября.

448.Щастя, ідеали, релігія. (Значення уваги і чуйного ставлення в антирелігійному вихованні підлітків).—«Людина і світ», 1966, № 2, с 5—10; № 3, с 5—10; «Прапор юності» [Дніпропетровськ], 1966, 5, 7, 9, 12 січня; «Наддніпрянська правда». [Світловодськ], 1966, 26 березня.

449.Щоб душа не була пустою. (Про моральне виховання підлітків).—«Рад. школа», 1966, № 2, с 55—60; «Падомью Латвіяс Сіевіете», 1966, № 7, с 14—15. — Латиською мовою.

450.450. Рец.: История школы на Украине. [Гриценко М. С. Очерки по истории школы в Украинской ССР (1917—1965 гг.). К., «Рад. школа», 1966]. —«Правда Украины», 1966, 26 октября.

451.Разговор с младшим директором. (Розмова з молодим директором). — «Народна просвета», 1966, № 10, с. 20—30.

452.Gesprach mit Professor Suchomlinski. [Бесіда з професором Сухомлинським]. — «Deutsche Lehrerzeitung», 1966, 29 Juni.

453.«MV»— Interview mit Prof. Wassili Suchomlinski, UdSSR. (Інтерв'ю з проф. Василем Сухомлинським, СРСР).—«Markische Volksstimme», 1966, 15 Mai.

454.Vychova zivotni potfeby pracovat. [Виховувати життєві потреби працюю].— «Vuroba a skola», 1966, № 3, s. 73-74.

1967

455.Трудные судьбы. М., «Знание», 1967. 79 с.

Рец.: Ермакова М. — «Семья и школа», 1968, № 12, с. 43—44; Семенов С. Исследование су деб. — «Московский комсомолец», 1967, 2 августа.

456.Век математики или век Человека? — «Воспитание школьников», 1967, № 1, с. 40—43.

Відгук: Филиппов Ф. Старшеклассникам — начатки философских знаний. — «Воспитание школьников», 1967, № 4, с. 54—56.

457.Велике щастя вчителя. (Моєму молодому колезі) . — «Соц. село», 1967, 31

жовтня.

458. Вижу человека. — «Лит. газета», 1967, 27 септября.

459. Виховання патріотичних почуттів у школярів. — У кн.: Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР за 50 років (Тези ювілейної наукової сесії). К., 1967, с. 53—55.

460. Добування внутрішньої краси. — «Кіровоградська правда», 1967, 1 вересня.

461. Дорослі в країні дитинства. — «Рад. освіта», 1967, 13 грудня.

462. Дума о взрослости. — «Сельская молодежь», 1967, № 3, с. 15—17.

463. Духовне зростання народу. — «Кіровоградська правда», 1967, 2 листопада.

464. Зависит только от вас. (Письмо завтрашнему учителю). — «Учительская газета», 1967, 9 февраля.

465. Ландыши. [Воспитание нравственной красоты, ' ■ человечности]. — «Семья и школа», 1967, № 12, с. 10—12.

466. Мудра влада педагога. — «Рад. освіта», 1967, 9 грудня.

467. Награда за добро. — «Правда», 1967, 20 февраля.

468. Найкращі ліки. (Роздуми про педагогічну культуру). — «Рад. освіта», 1967, 4 січня.

469. Народжується особистість... [Питання трудового і естетичного виховання учнів]. — «Рад. освіта», 1967, 15 квітня.

470. Наталочка і конвалії. [Оповідання]. — «Сільські вісті», 1967, 17 травня; «Настауніцкая газета», 1967, 5 листопада. • — Білоруською мовою.

471. Ніколи бути людиною... (Батьківський авторитет). — «Соц. село», * 1967, 23 березня.

472. Педагогіка серця. — «Коме, правда», 1967, 28 ноября.

473. Рідна мати моя. (Розмови по щирості). — «Сіл. вісті», 1967, 5 березня.

474. Святині дитячого серця. (Про виховання моральних якостей у підлітків). — «Людина і світ», 1967, № 4, с. 22—27.

475. Село на нашій Україні... — «Хлібороб України», 1967, № 10, с. 41.

476. Сердце отдаю детям. — «Нач. школа», 1967, № 1, с. 3—17; № 3, с. 11—18; № 6, с. 13—20; № 10, с. 68—76.

477. Система трудового навчання і виховання в середній школі. — «Советская манкаварж», 1967, № 1, с. 16—24. — Вірменською мовою.

478. Слід у серцях синів. [1. Щасливі і нещасливі сім'ї. 2. Альфа й омега виховання. 3. Мудрість батьківської любові. 4. У кого квіти в руках]. — «Робітничая газета», 1967, 11, 12, 13, 14 червня.

479. Чудодійний бальзам. (Роздуми про педагогічну культуру). — «Рад. освіта», 1967, 15 лютого.

480. Шматок хліба. [На теми виховання]. — «Рад. Україна», 1967, 19 листопада.

481. Этюды о коммунистическом воспитании. — «Пар. образование», 1967, № 2, с. 38—46; № 4, с. 44—50; № 6, с. 37—43; № 8, с. 51—56; № 9, с. 28—33; № 10, с. 54—59; № 12, с. 40—43.

482. Як любити дітей. (З досвіду виховної роботи). — «Рад. школа», 1967, № 7, с. 68—74; «Кіровоградська правда», 1967, 14, 17 лютого; 1, 5 березні.

Рец.: Стоян М. Для вчителів та батьків. — «Кіровоградська правда», 1967, 21 березня.

483. Рец.: Маргуліс Д. П. Про педагогічне мистецтво Ілліча. К., «Знання», 1966, 88 с. — «Комуніст України», 1967, № 3, с. 95—90.

484. Рец.: Юність революційного передгроззя. [Атлан Р. Пробуждение. Роман. Авториз. пер. с арм. А. Таронян. М., «Сов. писатель», 1960. 275 с.] — «Кіровоградська правда», 1967, 11 квітня.

485. Писма до българския учител. [Листи до болгарських учителів]. — «Народна просвета», 1967, № 2, с. 60—73; № 5, с. 3—18; № 7, с. 10—24; № 8, с. 45—58; № 12, с. 35—44.

486.Разговор с младия директор. [Розмова з мо лодим директором]. — «Народна просвета», 1967, № 3, с. 55—56.

487.Erfahrungen bei der Erziehung zur gesellschaftlichen Arbeit. [Досвід виховання громадської активності в учнів].—«Pädagogik», 1967, № 8, S. 717—727.

488.L\$kola a szabad eg alalt. [Школа під відкритим небом].— [«Pedagogiui Szemle»], 1967, № 4, p. 334—345.

489.Die Rsichtumer von Pawlysch. [Багатство Павлыша].—«Elternhaus und Schiule», 1967, № 9, S. 19—21.

1968

490.Батьківська педагогіка. — «Рад. Україна», 1968, 8 грудня.

491.Без доверия нет воспитания. — «Семья и школа», 1968, № 2, с. 30—31.

492.Бути патріотами рідної Вітчизни. — «Соц. село», 1968, 25 травня.

493.Воспитание без наказаний. — «Правда», 1968, 25 марта; «Падомью Яунатне», 1968, 17 квітня. — Латиською мовою.

494.«Воспитательные задачи школы».—«Коме, правда», 1968, 13 марта.

495. Воспитывайте рыцарей. (О нравственном и трудовом воспитании школьников).— «Молодой коммунист», 1968, № 9, с. 48—55.

496.Глазами и сердцем патриота.— «Лит. газета», 1968, 28 августа; «Падомью Яунатне», 1968, 13 вересня; «Сколотаю Авізе», 1968, 4 вересня. — Латиською мовою.

497.Громадянська зрілість. — «Блокнот агітатора», К., 1968, № 6, с. 19—22.

498. Думки про шкільне виховання. — «Комуніст України», 1968, № 10, с. 83—91; «Ленинське углов», 1969, № 1, с. 86—95. — Вірменською мовою.

499.З чого починається громадянин. — «Рад. Україна», 1968, 14 квітня.

500.Зі святом, друзі! — «Иастауніцкая газета», 1968, 28 грудня. — Білоруською мовою.

501.И лес, и каждое дерево. [Проблема облегчения умственного труда школьников]. — «Правда», 1968, 4 января.

Відгуки: Андрианов Г. Природа «заколдованного места». — «Правда», 1968, 1 февраля; В е к-с л е р С. Воспитание ума. — «Правда», 1968, 9 мая; Смирнов М. Внимание: урок! — «Правда», 1968, 27 апреля; Ундалов С. А. Поездка в Павлыш... «Горьковская правда», 1968, 19 мая.

502.Как я представляю себе школу будущего. — «Детская лит.», 1968, № 11, с. 4—6; «Казахстанская правда», 1968, 15 октября.

503.Моему юному другу. «Лит. газета», 1968, 27 марта; «Падомью Яунатне», 1968, 28 квітня.— Латиською мовою.

504.Моя педагогическая вера. — «Юность», 1968, № 9, с. 71—75; «Падомью Яунатне», 1968, 16 жовтня.— Латиською мовою.

505.Мы — сельские учителя. — «Сов. педагогика», 1968, № 6, с. 137—144.

506.На трех китах. (Педагогические раздумья). — «Известия», 1968, 25 февраля; «Падомью Яунатне», 1968, 24 квітня.— Латиською мовою.

507.Найперший друг. [Книжка в сім'ї]. — «Рад. жінка», 1968, № 1, с. 20.

508.Нам — творити найдорожче. — «Рад. Україна», 1968, 19 червня; «Кіровоградська правда», 1968, 21 червня.

509.Не бійтесь бути ласкавими. (Про чуйність і такт у виховній роботі). — «Рад. школа», 1968, № 4, с. 43—49.

510.Открытая книга. (Глава из кн.: Сердце отдаю детям). — «Неделя», 1968, 2 июня; «Сколотаю Авізе», 1968, 17 липня. — Латиською мовою.

511.Перспективний план. — «Соц. село», 1968, 27 червня.

512.Письмо дочери. [Воспитание молодого поколения нашего общества]. — «Огонек», 1968, № 27, с. 20—21.

513.Святит дитячого серця.— «Хлібороб України», 1968, № 5, с. 33—35.

514.Святыня сердца. [Долг перед Отечеством]. — «Правда», 1968, 8 октября.

- 515.** Серце віддаю дітям. — «Наука і суспільство», 1968, № II, с. 33-47; № 12, с. 14-23.
- 516.** Слово к преемнику. — «Семья и школа», 1968, № 10, с. 24-27.
- 517.** Слово к учителю начальной школы. — «Нач. школа», 1968, № 6, с. 5—6.
- 518.** Слово рідної мови. — «Укр. мова і літ. в школі», 1968, № 12, с. 1—10.
- 519.** Сопілка у вогні. [Дорослі і діти]. — «Рад. освіта», 1968, 10 січня.
- 520.520.** Сумейте понять ребенка. — «Горьковская правда», 1968, 19 септєбря.
- 521.521.** Триста страниц книги природы. [Из кн.: Сердце отдаю детям.] — «Нач. школа», 1968, № 1, с. 14—21; № 5, с. 16-21; № 7, с. 14-20; № 9, с. 14-21; № 11, с. 22-25; № 12, с. 13-23.
- 522.** Трудность и радость познания. (Письмо сельскої учительнице). — «Работница», 1968, № 9, с. 22—23.
- 523.** Умейте читать душу. — «Огонек», 1968, № 41, с. 9—11; «Школа ун Гімоіо», 1968, № 1, с. 12—13. — Латиською мовою.
- 524.** Урок і знання. (Слово делегатам з'їзду учителів). — «Рад. освіта», 1968, 15 травня.
- 525.** Щоб нива колосилась. [Про педагогічну майстерність]. — «Рад. освіта», 1968, 19 червня.
- 526.** Якою буде наша зміна? — «Соц. село», 1968, 14 березня.
- 527.** Якщо ти — в іншій людині. — «Молодий комунар» [Кіровоград], 1968, 27 червня, 2 липня.
- 528.** Рец.: Думки над хорошою книгою. [О л е с ю к Л. М. Учити дітей любити прекрасне. К., «Рад. школа», 1967]. — «Рад. освіта», 1968, 19 жовтня.
- 529.529.** Дайте на детето да почувствува радостта от умствения труд, радостта от успеха в училище. [Дайте дітям відчути радість розумової праці, радість успіху в навчанні]. — «Начално образование», 1968, № 9, с. 35—40.
- 530.** Светиня на детското сърце. [Святині дитячого серця]. — «Народна просвета», 1968, № 7, с. 45—60.
- 531.** Педагогічний колектив середньої школи. Переклад Сугіямі, видавець Мейузі, 1968, 219 с — Японською мовою.
- 532.** Mein Herz geho'rt den Kindern. Aufzeichnungen eines Erziehers. [Серце віддаю дітям. Нариси вихователя]. Deutsch von Hoffmann H. Beilefeld B. Berlin, «Volk und Wissen», 1968, 220 S.
- Рец.: Н а у с е р М. Eingefangene Herzenswärme [Х о з е р М. Чаруюче сердечне тепло]. — «Neues Deutschland», 1969, 15 Januar; Л е с е р В. [Лезер В.]. — «Die Unterstufe», 1969, № 2, S. 24—25.
- 533.** Erziehung ohne Bestrafung. [Виховання без покарання]. — «Die Presse der Sowjetunion», 1969, 3 Mai.
- 534.** List dy mtodej nauczycielki. [Лист до молоді вчительки]. — «Ромовзе», 1968, № 17, с. 3.

1969

- 535.** Павлышская средняя школа. (Обобщение опыта учебно-воспитательной работы в сельской школе). М., «Просвещение», 1969. 398 с, с ил.
- Рец.: Аксенова Е. Добрый сеятель. — «Семья и школа», 1970, № 7, с. 48—49; Биховець І. Спадщина педагога. — «Настауніцкая газета», 1970, 25 листопада. — Білоруською мовою; Борисов-ск и й А. Прикоснись к детскому сердцу. — «Коме. Киргизии», 1969, 23 августа; Борисовский А. Школа передового опыта. — «Мугалимдер газетасы», 1969, 2 августа; Гинтовт И. В повестке дня — нравственное воспитание. — «Нар. образование», 1973, № 8, с. 111—112; Головатий Ю. Вчитель-досліджувач. — «Ленінський прапор»*, 1969, 21 септєня; Костецкий В. Педагогическая книга для всех. — «Красный север», [Салехард], 1969, 6 августа; Лебедева Э. Народный учитель. — «Нар. образование», 1970, № 2, с. 103—110; Мамиконян М. — «Советакан манкаварж», 1970, № 7, с. 82. — Вірменською мовою;

Наумов Н. — «Нар. образование», 1969, № 11, с. 106—112; Пирогов В. Книга о сельской школе. — «Воспитание школьников», 1969, № 6, с. 90—91; Резнік А.

Дітям — серце й розум. — «Кіровоградська правда», 1969, 21 вересня; Ткаченко А. — «Тагильский рабочий», 1969, 13 сентября; Ходосов К. Зерна педагогічного досвіду. — «Зоря Полтавщини», 1969, 12 листопада; Ходосов К. У пошуках і роздумах.—«Рад. освіта», 1969, 27 грудня; Юхилів О. Про мистецтво навчання і виховання учнів. — «Укитувчилар газетасы», 1969, 21 грудня. — Узбецькою мовою; Трајег Ј. Vychovna Cinnost Pav-lysske stfedni skoly. (Т р а й е р Й. Виховна цінність «Павлиської середньої школи»).— «Ucitelske noviny», 1969, II. XII.

536. Сердце отдаю детям. К., «Рад. школа», 1969, 247 с.

Содерж.: Предисловие. — «Школа радости». Годы детства. Рец.: Акимова А. Книга и ее автор.— «Педагогические кадры». (Иваново. Пединститут), 1969, 17 ноября; Аксенова Е. Добрый сеятель.— «Семья и школа», 1970, № 7, с. 48—49; Александров В. Учитель и дети. — «Смена», 1972, № 5, с. 30; А т а я н Р. Воспитание в начальной школе.— «Советакан манкаварж», 1970, № 2, с. 46—48. — Вірменською мовою; А т а я н Р. Наследие Сухомлинского. — «Дружба народов», 1973, № 6, с. 267— 270; Борисовский А. Прикоснись к детскому сердцу. — «Коме. Киргизии», 1969, 23 августа; Він ніколи в житті не належав собі... (Конференція за книгою). — «Серп і молот». [Знам'янка, Кіровоградська обл.], 1972, 29 лютого; Вітка В. — «Настауницкая газета», 1969, 19 листопада. — Білоруською мовою; Виговский В.— «Сибирский хлебороб» (Ужур, Красноярский край), 1970, 6 августа; Виноградська б. Пізнання через радість. — «Прапор», 1970, № 12, с. 92—94; Владимиров В. Спор о человеческом сердце. — «Наука и религия», 1970, № 2, с. 81—84; Гинтовт И. В повестке дня — нравственное воспитание. — «Нар. образование», 1973, № 8, с. 111— 112; Гришин В. С любовью к родине.— «Правда», 1970, 9 апреля; К о с т ю к П. Любовь до дітей.— «Прапор жовтня» (Кам'янець-По-дільський), 1969, 10 грудня; Кошелева И. Чуткий компас педагога.— «Воспитание школьников», 1970, № 4, с. 95—96; Лебедева Э. Народный учитель.— «Нар. образование», 1970, № 2, с. 103—110; Мазуркевич О. Сонячні будні.— «Друг читача», 1969, 22 липня; М і л л е р Т.— «Кіровоградська правда», 1970, 7 травня; М о й с е е н-к о М. Встреча с добрым воспитателем.— «Правда Украины», 1969, 26 сентября; Мойсеенко М. Как надо любить детей.— «Нач. школа», 1970, № 9, с. 92; Мойсеенко М.— «Коме, правда», 1969, 5 октября; Найдено Н. Плата за сердце.— «Рад. жінка», 1969, № 10, с. 15; П е р е і д е н к о О. Виховання почуттів.— «Вечірній Київ», 1969, 13 серпня; Пшонік Г. З життя—в книгу, з книги в життя. — «Настауницкая газета», 1970, 8 липня.— Білоруською мовою; Р е з н і к А. Дітям — серце й розум. — «Кіровоградська правда», 21 вересня; Синиця І. О. — «Рад. школа», № 3, с. 107—108; Солдатонко И. Мудрость и красота. — «Радуга», 1971, № И, с. 156—163; Со л о в е й ч и к С. Учитель Сухомлинский и его новая книга. — «Коме, правда», 1969, 18 сентября; С т е - п а н ч е н к о П. Прикоснись к детскому сердцу.— «Знамя Советов» (Красноярск), 1969, 28 октября; Ткаченко А. — «Тагильский рабочий», 1969, 13 сентября; Т а р т а к о в с к и й Б. С. «Коме, зна мя», 1969, 5 октября; У педагогічному товаристві УРСР.— «Рад. освіта», 1973, 31 січня; Ц у р и к о - в а Г, К у з ь м и ч е в В. Талант человечности.— «Нева», 1973, № 5, с. 176—184; Чернецкий О. Серце, віддане дітям.— «Зоря Полтавщини», 1971, 12 грудня; А u z k a О. (Аузка О.).— «Vugvoba a skola», 1970, № 2, s. 50—51.

57

- «Патриот Родины», 1969,

537. Верьте в человека. 20 октября.

538.538. Видеть себя — «Коме, правда», 1969, 26 декабря.

539.539. Виступ на Третьюму з їзді вчителів Української РСР. — У кп.: Третій з'їзд учителів Української РСР. К., 1969, с. 48—51.

540.540. Виховання лєнінського ставлення до навчання і праці. — «Кіровоградська

правда», 1969, 22, 24 квітня.

541.541. Виховання обов'язку. — «Комуніст України», 1969, № 9, с 74—83.

542.Вчити вчитися. (Розвиток мислення в учнів початкової школи). — «Початкова школа», 1969, № 2, с 13-19.

543.Глава из повой книги. [Как воспитать настоя щего человека].— «Мугалимдер газетасы», 1969, 3 де кабря.

544.Гражданином быть обязан. — «Вожатый», 1969, № 7, с. 4-8.

545.Долг перед людьми. — «Сельская новь», 1969, № 9, с. 20-23.

546.Жити — мислити, творити. (Висловлювання про виховання дітей у школі). — «Під прапором ленінізму», 1969, № 9, с 47-50.

547.Иметь ясную цель и стремиться к ее осуществлению. •— «Трудовая жизнь», 1969, 5 октября.

548.Как Пчела нашла Ландыш.— И во сне пах нут руки матери. — Я хочу, чтобы всегда было утро.— Почему Воробиха осталась ночевать на морозе. [Рас сказы] .— «Дошкольное воспитание», 1969, № 6, с. 112—113.

549.Література і людина. — «Рад. освіта», 1969, 15 лютого.

550.Методика виховання шкільного колективу. — «Рад. школа», 1969, № 3, с 18—28; № 9, с. 32—39; № 12, с. 19—30.

551.Ми йдемо до людини. — «Кіровоградська правда», 1969, 1 січня.

552.Мікроклімат вашого дому. — «Рад. Україна», 1969, 11 січня.

553.Могучий воспитатель. — В кп.: Время, дети, литература. Материалы совещания писателей, художников, издателей, учителей, работников библиотек и детских учреждений Украины. К., 1969, с. 51—56; «Рад. освіта», 1969, 26 квітня.

554.Моральні цінності сім'ї. — «Рад. Україна», 1969, 26 квітня.

555.Огнегривый.— Как Пчелка ночевала в Тык венном Цветке. — Жук в спичечной коробке. — Заяц и ведро.— Самые ласковые руки. [Сказки].— «Дошкольное воспитание», 1969, № 7, с. 103—104.

556.Особая миссия. (Сельская школа, чем ты жи вещь?).— «Коме, правда», 1969, 18 февраля.

557.Осторожно: ребенок! — «Лит. газета», 1969, 19 февраля; «Циня», 1969, 2 березня.—Латиською мовою.

558.Педагогічний колектив і шкільний комсомол.— У кн.: Початок біографії. К., 1969, с 188—198.

559.Перспективний план ідейно-виховної роботи Павліської середньої школи (1968—1974 рр.).—«Соц. село», 1969, 2 грудня.

560.Письмо молодому отцу.— «Правда Украины», 1969, 9 июля.

561.561. Під блакитним небом.—«Скола ун Гімене», 1969, № 11, с 21.— Латиською мовою.

562.Семья Несгибаемых.— «Юность», 1969, № 7, с. 73—80; «Скола ун Гімене», 1969, № 11, с. 12—13; «Сколотаю Авізе», 1969, 1 жовтня.—Латиською мовою.

563.Серце віддаю дітям.— «Наука і суспільство», 1969, № 1, с 16-24; № 3, с 22-31; № 5, с. 50-54; № 8, с. 20-21; № 9, с. 41-45; № 10, с. 19-20.

564.Слушай, сердце. [Слово о Родине].— «Огонек», 1969, № 18, с. 10—12.

565.Советы учителю.— «Нар. образование», 1969, №5, с. 33-37; №6, с. 41-44; №9, с. 35-38; № 12, с. 41-46.

566.Стежка до квітучого саду. — [Література в школі]. — «Літ Україна», 1969, 26 вересня; «Рад. Букови на», 1969, 4 жовтня.

567.Три письма о любви. (О нравственном воспитании).— «Комс знамя», 1969, 5, 8, 9 октября.

Рец.: Д а м б р а н Л.— «Падомью Яунатне», 1973, 19 вересня.— Латиською мовою.

568.Труд и долг. — «Сельская жизнь» — 1969, 11 февраля. і

569.569. Фиалка и Пчелка.— Лилия и Мотылек.— «Мы делимся с людьми.»

[Сказки].— «Дошкольное воспитание», 1969, № 8, с. 121—122.

570. Хвастливый Петух.— Белочка с детками и снежинками.— Легче ласточку в небе поймать, чем от сына обиду забыть.— Как кот рыбу ловил.— Еще раз увидел солнышко. [Сказки].— «Дошкольное воспитание», 1969, № 4, с. 102—103.

571. Человек — высшая ценность.— «Наука и религия», 1969, № 6, с. 21—29.

572. Школа — вогнище освіти й освіченості.— «Кіровоградська правда», 1969, 14 вересня.

573. Без доверия нема възпитание. (Без довір'я не має виховання).— «Семейство и училище», № 4, 1969.

574. Възпитаване на чувство за дълг. [Виховання почуття обов'язку].— «Народна просвета», 1969, № 9, с. 66—72.

1970

575. Народження громадянина. К., «Рад. школа», 1970. 288 с.

Рец.: Г о л о б о р о т ь к о К. Читаючи Сухомлинського.— «Ленінський прапор», 1971, 23 грудня; З а в о л о к а С. П.— «Рад. школа», 1971, № 5, с. 101—103; Орлов С. Кришталево чисте джерело.— «Наддніпрянська правда» [Херсон], 1971, 5 червня; 60

Сергієнко З. Складний світ підлітка.— «Рад. освіта», 1971, 31 липня; Смекалина О. Новая книга Сухомлинского.— «Нар. образование», 1971, № 8, с. 101—102; Солдатенко И. Мудрость и красота.— «Радуга», 1971, № И, с. 156—163; У педагогічному товаристві УРСР.— «Рад. освіта», 1973, 31 січня; Ховратович Б. М.— «Народний учитель» [Абаканский пединститут], 1971, 14 октября; Ходорковский И. Д. Мир, каким видит его подросток.— «Правда», 1971, 12 августа; Х о д о р к і в с ь к и й І. Д. Вік отрочтва. Який він? — «Дніпро», 1972, № 10, с. 96-101.

576. Батько повернувся. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 3, с. 7. — Білоруською мовою.

577. Батько повернувся.— Права і ліва рука.— Материна сива коса.— Пшеничний колосок.— Глуха дівчина. [Оповідання]. — «Література мастацтва», 1970, № 36, 5 червня.— Білоруською мовою.

578. Бесіди з етики.— «Мугалимдер газетасы», 1970, 20 червня.— Киргизькою мовою.

579. Блакитні журавлі. [Казка].— «Вясёлка», 1970, № 1, с. 6. — Білоруською мовою.

580. Видеть себя.— В кн.: Мастерство воспитателя. М., 1970, с. 89—94.

Відгук: Волков Б. О. О сборнике «Мастерство воспитателя».— «Сов. педагогика», 1971, № 2, с. 148.

581. Гармония трех начал. (Трудовое и нравственное воспитание).— «Журналист», 1970, № 6, с. 8—11; «Падомью Латвийс Сіевіете», 1970, № 9, с. 14—15.— Латиською мовою; «Рад. слово» [Дніпропетровська обл., Покровський район], 1970, 4 липня.

582. Гартуймо звияжців.— «Рад. освіта», 1970, 15 квітня.

583. Джерело невмирущої криниці. (3 листа до словесника).— «Літ. Україна», 1970, 28 квітня.

Відгук: Ц ю п а І. Дорогоцінність мови нашої.— «Літ. Україна», 1971, 3 вересня.

584. Добре, що сонечко. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 11, с. 5.— Білоруською мовою.

585. Емоційні стимули в духовному житті підлітків.— «Кіровоградська правда», 1970, 29, 30 липня.

586. Єдність теорії і практики.— «Соц. село», 1970, 23 травня.

587. Живая вода криницы.— «Лит. газета», 1970, 28 октября.

588. Запитай у бабусі. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 1, с. 8.— Білоруською мовою.

589. Земля, праця, людина.— «Комуніст Укра'ши», 1970, № 10, с. 81-86.

590. Знання і переконання. (Про виховання учнів).— «Під прапором ленінізму», 1970, № 13, с. 54—58.

591. Как на свете жить? — «Пионерская правда», 1970, И августа, И сентября.

592. Какой след должен оставить человек на земле.— «Пионерская правда», 1970, 2

июня.

593.Комната сказки.— «Сов. красный крест», 1970, № И, с. 18-19.

594.Лодача подушка. [Казка].— «Малятко», 1970, № 6, с. 13.

595.Материна сива коса. [Оповідання]. «Вясёлка», 1970, № 3, с. 6.— Білоруською мовою.

596.Мы продолжаем себя в детях.— «Правда Ук раины», 1970, 11 июля.

597.Мы продолжаем себя в наших детях.— «Семья и школа», 1970, № 11, с. 4—G.

598.На порозі отрочтва.— «Рад. освіта», 1970, '22 серпня.

599.Нам нужны действительно просвещенные люди. (К столетию со дня рождения В. И. Ленина).— «Нар. образование», 1970, № 4, с. 47—50.

600.Начинай с красивого. (Главы из будущей книги).— «Коме, знамя», 1970, 22 марта.

601.Не переступай черту. (Главы из будущей книги).— «Коме, знамя», 1970, 21 марта.

602.О поступках,— «Сов. педагогика», 1970, № И, с. 31—38.

603.Педагог — коллектив — личность.— «Лит. га зета», 1970, 28 октября.

604.Письмо о педагогической этике.— «Нар. обра зование», 1970, № 11, с. 48—52.

605.Права і ліва рука. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 1, с. 7.— Білоруською мовою.

606.Праця і боротьба.— «Кіровоградська правда», 1970, 21 квітня.

607.Природа, труд, мировоззрение.— «Биология в школе», 1970, № 5, с. 5—12.

608.Пшеничний колосок. [Оповідання].— «Вясёл ка», 1970, № 8, с 3.— Білоруською мовою; «Піонеріс», 1970, 14 травня.— Латиською мовою.

609.Радість міцніша за горе. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 3, с 8.— Білоруською мовою.

610.Розмова на теми моралі.— «Мугалимдер газетасы>>», 1970, 1 серпня.— Киргизькою мовою.

611.Самый отстающий в классе.— «Лит. газета», 1970, 19 августа; «Мугалимдер газетасы», 1970, 16 ве ресня.— Киргизькою мовою.

612.Семья Несгибаемых.— «Юность», 1970, № 11, с. 79—83.

613.Серце віддаю дітям. (Виховання підлітків).— «Наука і суспільство», 1970, № 1, с 25—29; № 2, с. 35—39; № 5, с. 28—31; № 6, с. 34—35; № 7, с. 44—47; № 8, с. 51—57; № 9, с. 44—48; № 10, с. 36—46; № 11, с. 36—42; № 12, с. 40—46, 55.

614.Сива волосина. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 8, с. 4.— Білоруською мовою.

615.Сила убежденности.— «Пионер, правда», 1970, 15 мая.

616.Слово к отцам.— «Правда», 1970, 5 января.

617.Слово к ученикам.— «Правда», 1970, 1 сентября.

618.Стать Человеком.— «Коме, правда», 1970, 7 ок тября; «Кіровоградська правда», 1970, 14 жовтня.

619.Тематика бесід з морального виховання.— «Соц. село», 1970, 24, 27, 29, 31 січня.

620.Тревога моя и любовь... (Подросток и серьез ный труд).—«Смена». [Ленинград], 1970, 17 июля; «Скола уя Гімене», 1970, № 3, с. 12—13.— Латиською мовою.

621.Тяжка задача. [Оповідання].— «Вясёлка», 1970, № 11, с. 5.— Білоруською мовою.

622.У чистого родника.— «Коме, правда», 1970, 7 июня; «Падомью Латвіяс Сіевіете», 1970, № 11, с. 15— 16.—Латиською мовою.

623.Фиолетовая хризантема. (Глава из книги «Семья Несгибаемых»).— «Юность», 1970, № 1, с. 92— 99.

624.Хто сьогодні за партою? — «Рад. Україна», 1970, 20 лютого.

625.Цена слову. (Беседы по этике) — «Коме, зна мя», 1970, 24 марта.

626.Человек видит свое будущее.— «Пионер, прав да», 1970, 24 апреля.

627.Человек несгибаем.— «Пионер, правда», 1970, 28 апреля.

628.Что делает человека мужественным.— «Пионер, правда», 1970, 9 июня.

629.Школа живо ленинскими идеями,— «Рад. шко ла», 1970, № 4, с. 25—32.

630.Школа и природа,— «Сов. педагогика», 1970, № 5, с. 36—45.

631.Щастя бути людиною.— «Маладосць», 1970, № 7, с. 114—126.— Білоруською мовою.

632.Як праця стає вихователем.— «Советакан манкаварж», 1970, № 10, с. 57—64.— Вірменською мовою.

1971

633.Блакитні журавлі. (Оповідання і казки). Пер. з укр. В. Вітки. Мінськ, «Нар. асвета», 1971, 80 с, з іл.— Білоруською мовою.

Ред.: В і т к а В. Діти і ми.— «Польмя», 1975, III 2, с. 154—170.—Білоруською мовою; Гинтовт И. Рассказы Сухомлинского для малышей.— «Нар. образование», 1972, № 10, с. 102—103; Даніле-в і ч Л.— «Настауніцкая газета», 1972, 15 березня.— Білоруською мовою; Кобржицька Т. ...І народився письменник.— «Літ. Україна», 1973, 12 січня; Л і п с к і В. Подорож у країну дитинства.— «Піонер Беларусі», 1972, 13 січня.— Білоруською мовою,

634.Методика виховання колективу. К. «Рад. шко ла», 1971. 208 с

Ред.: Борисовский А. Идеи В. А. Сухомлинского о воспитании коллектива.— «Нар. образование», 1973, № 11, с. 97—100; Борисовський О. Захоплююча розповідь.— «Мугалимдер газетасы», 1972, 9 вересня.— Киргизькою мовою; М і т к н р о в Б., Павленко Н.— «Рад. школа», 1972, № 4, с. 105—107; Моторний О. Сила прикладу.— «Кіровоградська правда», 1972, 4 травня; блефі-р є н ко В. Книга педагогічної мудрості...— «Друг читача», 1972, 16 березня.

635.Рождение гражданина. Пер. с укр. Н. Дангуловой. М., «Молодая гвардия», 1971. 336 с., с ил.; Изд. 2-е. М., «Молодая гвардия», 1971. 336 с., с ил.

Рец.: Долотова Н.— «Начальная школа», 1972, № 7, с. 79—84; Заволока С. Открыть человека.— «Рабочая газета», 1972, 8 июня; Коган Е. Читайте Сухомлинского.— «Тургайская новь», 1973, 12 мая; Л а г и н а Н. Чудесная наполненность души.— «Сов. молодежь», 1972, 18 ноября; Певшу-к о в П. Всю силу души и ума.— «Коме, жизнь», 1972, № 15, с. 30; Л и н к о в а И. Что может книга. М., «Знание», 1972, с. 42—46; Рыбаков В. Мир отрочества.— «Семья и школа», 1973, № 3, с. 46—48; Соболев Ф. Увлечение ума и сердца.— «Вечерний Минск», 1972, 13 мая; Соловейчик С.— «Коме, правда», 1972, 7 июня; Цурикова Г., Кузьми ч е в И. Талант человечности.— «Нева», 1973, № 5, с. 176-184.

636.Сердце отдаю детям. Изд. 2-е. К., «Рад. школа», 1971. 243 с.

Відгуки і рец.: Гнеденко А.— «Молода гвардія», 1972, 12 лютого; Иваненко В. Сердце — детям.— «Рабочая газета», 1971, 30 ноября; С а й к о В. Сердце, віддане дітям.— «Вечірній Київ», 1971, 12 листопада; Федик М. Сердце, як зоря...— «Вільне життя» [Тернопіль], 1972, 14 березня; Ф і л о п е н к о Н. Сердце, віддане дітям.— «Деснянська правда», 1973, 24 квітня.

637.Азбука чувств. (Главы из книги «Рождение гражданина»).— «Коме, правда», 1971, 27 июля.

638.Беседы об этике.— «Советский Союз», 1971, № 2, с. 32.

639.Біда примусила. [Оповідання].— «Вясёлка», 1971, № 9, с. 7.— Білоруською мовою.

640.Великий кубок. [Оповідання].— Синичка дякує. [Казка].— Юркова квітка. (Оповідання).— Щоб кіт мишку пе зловив. [Оповідання].— «Вясёлка», 1971, № 12, с. 4—5.— Білоруською мовою.

641.Вогник.— Завірюха.— Квітка і сніг.— Зелені рукавички.— Прийшла мама.— Протоптали стежинку. [Оповідання].— «Вясёлка», 1971, № 1, с. 3—5.— Білоруською мовою.

642.Вьюга.— Тяжелая задача.— Пшеничный коло сок. [Рассказы].— «Мурзилка», 1971, № 3, с. 16—17.

643.Добро и зло.— «Наука и религия», 1971, № 1, с. 16—21.

644. Духовная колыбель парода.— «Коме, знамя», 1971, 1 сентября.
645. Задача. — Окуляри. [Оповідання].— «Вясёлка», 1971, № 3, с. 4.— Білоруською мовою.
646. Источник неумирающего родника.— «Иркутский университет», 1971, 19, 26 февраля; 5, 19 марта; 9, 16 апреля.
647. Лебедь и лягушонок. [Сказка]. Коростель и крот. [Сказка].— Самый ленивый в мире кот. [Сказка].— Прилетели жаворонки. [Рассказ].— «Мурзилка», 1971, № 2, с. 21—24.
648. Може, він ще повернеться. [Оповідання].—«Вясёлка», 1971, №2, с. 6. — Білоруською мовою.
649. Мысли о воспитании.— «Нар. образование», 1971, № 4, с. 42.
650. Особая миссия. (Сельская школа, чем ты жи вещь?).—В кн.: Учитель в моей жизни, М., 1971, с. 11—14.
651. Правая и левая рука. [Рассказ].— «Мурзилка», 1971, № 8, с. 29.
652. Пусть скажут руки твои. [Отрывок из кн.: «Рождение гражданина»]. — «Сельская молодежь», 1971, № 9, с. 1—4, 9.
653. Росту в праці.— «Падомью Яуиатне», 1971, 19 лютого.— Латиською мовою.
654. Самий відстаючий у класі.— «Падомью Латвіяс Сіевіете», 1971, № 1, с. 17.— Латиською мовою.
655. Сто порад учителів. (3 кн.: Сто порад учителів).—«Рад. освіта», 1971, 19, 23, 29 вересня; 2, 16, 27 жовтня; 10, 24 листопада; 11, 25 грудня.
656. Труд души.— «Воспитание школьников», 1971, № 3, с. 45-47.
657. Труд души.— «Коме, правда», 1971, 4 марта.
658. Усі книжки хороші. [Оповідання].— «Вясёлка», 1971, № 9, с. 7.— Білоруською мовою.
659. Человек — высшая ценность.— В кн.: Мир человека. М., 1971, с. 113—131.
660. Чистота и благородство.— «Правда Украины», 1971, 27 августа.
661. Чому мама тепер плаче? [Оповідання].— «Вясёлка», 1971, № 2, с. 6.— Білоруською мовою.
662. Щоб знання ставали переконаннями.— «Рад. школа», 1971, № 8, с. 6—11.
663. Серце віддаю дітям. Пер. Сасао, вид-во Сін-докусьо-ся, 1971. 326 с.—Японською мовою.
664. Pavlysska sredni skola. [Павлиська середня школа]. Praha, Statni Pedagogicke Nakladatelstvi, 1971. 345 s.
665. Puda, prace a clovek. [Земля, праця і люди на].— «Vyroba a skola», 1971, № 9, с. 217—219.
666. Wychowac czlowieka. [Виховати людину].— «Wychowanie», 1971, № 16, s. 13—16.
- 1972**
667. Статья человеком. [Из кн.: Как воспитать на стоящего человека]. Памятка молодому рабочему за вода «Арсенал» им. В. И. Лепна. Сост. Андреев А., Пестов А. 1972. 31 с.
668. Бабуся Мотря й Андрійко. [Оповідання].— «Барвінок», 1972, № 9, с. 6.
669. Дружба, товаришування, любов.— У кн.: Мо ральне виховання учнів початкових класів. Хрестоматія. К., 1972, с. 109—110.
670. Думки видатного педагога.— «Людина і світ», 1972, № ю, с. 19-22.
671. Знання — спосіб і мета. (Уривок з кн.: Сто порад учителів).— «Мугалимдер газетасы», 1972, 8 квітня.— Киргизькою мовою.
672. Как воспитать настоящего человека. (Пособив по этике для учителя).— «Нар. образование», 1972, № 3, с. 41—44; «Сколотаю Авізе», 1972, 11 травня.— Латиською мовою; «Мугалимдер газетасы», 1972, 3 грудня.— Киргизькою мовою.
673. Как Павлик списал задачу. [Рассказ].— «Мурзилка», 1972, № 2, с. 29.
674. Ландыш в саду.—«Зорька». [Минск], 1972, 3 марта.

675. Лисенок-первоклассник. [Сказка].—«Мурзилка», 1972, № 9, с. 3.
676. Мед в кармане. [Рассказ].— «Мурзилка», 1972, № 5, с. 26.
677. Молоко ж чисте...— Сива волосинка.— Все в лісі співає.— Відро яблук.— Вогник.— Чому воно ска че? — Біла сорочка.— Тепер я знаю, яка Білорусія.— Блакитні журавлі. [Оповідання].— «Піанор Беларусі», 1972, 13 грудня.— Білоруською мовою.
678. Мы продолжаем себя в детях.— В кн.: Мы про должаем себя в детях. К., 1972, с. 12—18.
- Відгуки: Сергієнко З.— «Рад. освіта», 1972, 18 жовтня.
679. Мысль и красота идут рядом...— В кн.: Малы ши и музы. М., 1972, с. 19—38.
680. Назло солнцу. [Рассказ].— «Мурзилка», 1972, № 8, с. 4—5.
681. Народження громадянина.— «Сколотаю Авізе», 1972, 29 березня.— Латиською мовою.
682. 682. Народження громадянина. [3 кн.: Народжен ня громадянина].— «Сільські вісті», 1972, 4, 11, 25 бе резня; 8 квітня; 6, 20 травня; 3, 17 червня; 1, 15 липня; 5, 9 серпня; 2, 16, 30 вересня; 14 жовтня.
683. Народження чоловіка, народження людини. (3 кн.: Народження громадянина) .— «Скола ун Гімене», 1972, № 8, с 14—15,— Латиською мовою.
684. Настойчивый муравей. [Сказка].— «Мурзилка», 1972, № 9, с. 3.
685. Наша праця. [Про самовладання педагога].— «Сколотаю Авізе», 1972, 7 листопада.— Латиською мо вою.
686. Нічия квітка. [Оповідання].— «Барвінок», 1972, № 9, с 6.
687. О воспитании. [Из кн.: О воспитании].— «Не деля», 1972, № 34, с. 12; № 35, с. 21; № 36, с. 13.
688. Обыкновенный человек. [Рассказ].— «Мурзил ка», 1972, № 1, с. 4.
689. Павлышская средняя школа.— В кн.: Хрестоматия цо педагогике. Сост. С. П. Полянский. М., «Просвещение». 1972. 512 с.— с. 45—49, 236—243, 302—305, 321— 326, 334—341, 352—356, 362—364, 466—473, 495—497.
690. Педагогические взгляды учительского коллек тива Павлышской средней школы. [Из кн.: Павлышская средняя школа].— В кн.: Хрестоматия по истории советской школы и педагогики. М., «Просвещение», 1972, с. 373-385.
691. Пізнай себе. [3 кн.: Бесіди з етики].— «Мугалимдер газетасы», 1972, 5 серпня.— Киргизькою мовою.
692. Письмо в «Учительскую газету ». [Ответ на статью Б. Лихачева] . – Юность, 1972, № 4, с. 93.
693. Письмо молодому отцу . – В кн.: Мы продолжаем себя в детях. К., 1972, с. 77-83.
694. «Подорожі» по земній кулі. — У кн. : Виховуємо інтернаціоналістів. К., 1972, с. 39-46.
695. Подруги. - Ми їдемо на Україну. [Оповідання]. — «Вясёлка», 1972, № 2, с. 3-4. — Білоруською мовою.
696. Працьовитість, бережливість, турбота про збільшення всенародного багатства.— У кн.: Моральне виховання учнів початкових класів. Хрестоматія. К., 1972, с. 140.
697. Про добування знань. [3 кн.: Сто ігор ад учителеві].—«Мугалимдор газетасы», 1972, 8 квітня.— Киргизькою мовою.
698. Про пам'ять школярів. [3 кн.: Сто порад учи телеві] .— «Мугалимдер газетасы», 1972, 25 березня, 8 квітня.— Киргизькою мовою.
699. Самий відстаючий у класі.— «Сколотаю Авізе», 1972, 12 січня — Латиською мовою.
700. Сім дочок. [Казка].— «Вясёлка», 1972, № 12, с 4.—Білоруською мовою; «Зорька», [Минск], 1972, 3 марта.
701. Скільки ж ранків я проспав,— Суниці для На талі. [Оповідання].— «Барвінок»; 1972, № 7, с 3—4.
702. Які я: ви щасливі. [Оповідання].— «Барвінок», леві].— «Рад. освіта», 1972, 12,

26 січня; 2, 19 лютого; 4, 18 березня; 15 квітня, 17 травня, 5 липня.

703.Теперь я знаю, какая Белорусь.— «Зорька» [Минск], 1972, 3 марта.

704.Уривки з листів В. О. Сухомлинського до Г. Н. Волкова. Публікацію підготував Д. Є. Єгоров.— «Рад. освіта», 1972, 20 грудня.

705.«Хочется, чтобы это был хотя бы маленький памятник Макаренко...» [Неизвестные письма В. А. Сухомлинского. Письма Сухомлинского комментирует М. П. Павлова].— «Коме, правда», 1972, 16 ноября.

706.Хочу сказать свое слово.— Я не боюсь грома.— Как Наташа у лисы хитринку купила.— Воробышек и огонь. [Рассказы].— «Мурзилка», 1972, № 6, с. 2—7.

707.Як берегти довір'я дитини. [3 кн.: Сто порад учителям]. «Мугалимдер газетасы», 1972, 14 червня.— Киргизькою мовою.

708.Які ж ви щасливі. (Оповідання).— «Барвінок», 1972, № 9, с. 5.

709. Egy szá! furakalasz.— Noviharban.— A nehéz feladat. [Пшищчппй колосок. — Завірюха. — Тяжка задача. [(Оповідання)].— «Kisdobos», 1972, № 4, р. 6—7.

1973

710.710. В. А. Сухомлинский о воспитании. Сост. и автор вступ, очерков С. Соловейчик. М., Политиздат, 1973. 272 с.

Рец.: Волков Г. Н. Золотые россыпи опыта и идей.— «Нар. образование», 1973, № 8, с. 97—99; Григорянц Е. Проще простого?— «Лит. газета», 1974, 20 марта; Зюзюкин И. Педагогическая поэма Сухомлинского.— «Лит. обозрение», 1973, № 11, с. 19—21.

711.Разговор с молодым директором школы. М., «Просвещение», 1973. 208 с.

Ред.: Бог и некий И. Ни единой холодной строки.— «Учительская газета», 1973, 25 августа; Борисовский А. Беседы мудрого друга.— «Мугалимдер газетасы», 1973, 11 июля; Губанов-И. Встреча с Сухомлинским.— «Нар. образование», 1973, № 12, с. 97—99; Товарницкий В.—«Сов. педагогика», 1974, № 8, с. 140—142.

712.Сердце отдаю детям. Изд. 3-е. К., «Рад. школа», 1973. 243 с.

Про Присудження Державних премій Української РСР в галузі науки і техніки 1974 року. Постанова ЦК Компартії України і Ради Міністрів Української РСР.— «Рад. Україна», 1974, 25 грудня; «Правда України»; «Вечірній Київ», 1974, 25 грудня; «Рад. освіта», 28 грудня; «Учительская газета», 1975, 4 января.

Відгуки: Богданович М., Савченко О., Скрипченко Н., Коваль Г. Всенародне визнання. (На здобуття Державної премії УРСР).— «Рад. освіта», 1974, 28 вересня; В. А. Сухомлинский — лауреат Государственной премии УССР.— «Нар. образование», 1975, № 3, с. 93; Вогонь його серця — у наших серцях. (Відгуки на присудження Державної премії УРСР І. Г. Ткаченка, Г. С. Костюка, І. Цюпи, Л. Стефаніка, В. Терена).— «Рад. освіта», 1974, 28 грудня; Державна премія Української РСР — видатному педагогу,— «Рад. школа», 1975, № 2, с. 107; Кодак Н. Учитель и его книга. (На соискание Государственной премии УССР).— «Правда Украины», 1974, 12 сентября; Патон Б. Е. На службу народов.— «Рад. Україна», «Правда Украины», 1974, 25 грудня.

713.Сердце отдаю детям. Изд. 4-е. К., «Рад. школа», 1973, 288 с.

714.Бій за наших дітей. [Оповідання].— «Барвінок», 1973, № 5, с. 11.

715.Введение к годовому плану: итоги, перспективы. (Из педагогического наследия В. А. Сухомлинского).— «Нар. образование», 1973, № 8, с. 116—120.

716.Вера в человека. [Из кн.: Разговор с молодым директором школы].— «Неделя», 1973, № 11, с. 18.

717.Внучка старої вшпні. [Казка].— «Рад. жінка», 1973, № 8, с. 15.

718.Героїчне — в самих нас. [З твору «Листи до сина»].— «Рад. освіта», 1973, 3 листопада.

719.Ідея, ідейність — святі слова. [З твору «Листи до сина»].— «Рад. освіта», 1973, 24 жовтня.

720. Легенда про піонера.— «Барвінок», 1973, № 1, с 15; «Вясёлка», 1973, № 5, с. 3. — Білоруською мовою; «Мурзилка», 1973, № 1, с 4.
721. Мое поле, сину. [Оповідання].— «Рад. жінка», 1973, № 8, с. 15.
722. Мысли о воспитании.— «Нар. образование», 1973, № 6, с. 126.
723. 723.; Назло солнцу.— «Юный ленинец», 1973, 5 сентября.
724. Не журился, татко. [Оповідання].— «Вясёлка», 1973, № 3, с. 7.— Білоруською мовою.
725. Не читайте цього оповідання. [Оповідання].— «Рад. жінка».
726. Новина. [Оповідання].— «Рад. жінка», 1973, № 8, с 15.
727. Петрик і ваза.— «Зорка», 1973, 16 вересня.— Білоруською мовою.
728. Петрик и ваза.— Стыдно перед соловушкой.— Почему плачет синничка? [Рассказы].— «Мурзилка», 1973, № 7, с. 6—7.
729. Почему ты вчера не искал очки? — «Мурзилка», 1973, № 9, с. 4.
730. Поющее перышко. [Рассказ].— «Юный ленинец», 1973, 5 сентября.
731. Провинилась. [Оповідання].— «Рад. жінка», 1973, № 8, с. 15.
732. Пять дубів. [Оповідання].— «Вясёлка», 1973, № 10, с. 0 (Білоруською мовою).
733. Серце віддаю дітям, [фрагменти].— «Oeuores et opinions», 1973, № 173, p. 124—144; «Soviet Literature», 1973, № 5, p. 122—145; «Sowjet Literatur», 1973, № 5, 122—143; «Literature Radziecka», 1973, № 5, s. 114—140; «Literature Sovietica», 1973, № 5, p. 122—142.
734. Скільки ж ранків я проспав...— Суниці для Наталі.— Які ж ви щасливі.— Бабуля Мотря й Андрій ко.— Нічия квітка.— У кн.: «Барвінок», К., 1973, с 19—23.
Рец.: Д м и т р о н к о С Барвінок.— «Рад. освіта», 1974, 9 січня.
735. Сором перед соловейком. [Оповідання].— «Зорка», 1973, 26 серпня. Білоруською мовою.
736. Срібний дощ.— Сім дочок. «Бабусин борщ.— Іменини. Свято першого хліба.— Добре, що со нечко сяє.— Диво дивнее.— Чорнобривці.— Хмарине поле. (Оповідання).— «Хлібороб України», 1973, ЛІ 4, с 42—43.
737. Хорошо, что солнышко светит. [Рассказ]. «Мурзилка», 1973, № 9, с. 3.
738. Цветок или волчья пасть? [Рассказ].— «Мурзилка», 1973, № 9, с. 3.
739. Чому плаче синничка? [Казка].— «Зорка», 1973, 26 серпня.— Білоруською мовою.
740. Единство на убеждения и дейност. [Єдність переконань і діяльність].— «Проблеми на комунистического възнитание», 1973, № 7, с. 48—50.
741. Die Entdeckung der Welt. [Відкриття світу].— «Neues Leben», 1973, 7 Februar.
742. Najbardziej opoznioy w klasie. [Самий відста ючий п класі]. «Rodzina i szkolia», 1973, № 10, s. 13.
- 1974**
743. Поющее перышко. Пер. с укр. Е. Ершова, К. Орлова. Рис. И. Асеева. М., «Дет. литература», 1974. 32 с. с ил.
744. 744. Рождение гражданина. Изд. 3-е. Владивосток, Дальневосточное книжное издательство, 1974. 344 с, с ил.
745. Сердце отдаю детям. Изд. 5-е. К., «Рад. школа», 1974. 287 с.
746. Серце віддаю дітям. Пер. з рос. М. Міезе, Б. Осе, А. Парупе, В. Спроге. Рига. «Звайгзпе», 1974. 227 с— Латиською мовою.
747. Серце віддаю дітям. Пер. з рос. Н. Сурук, І. Банару. Кишинів, «Лумпна», 1974. 235 с— Молдавською мовою.
748. Всемогущая радость познания.— «Правда», 1974, 1 сентября.
749. Директор школы. (Разговор з молодым директором школы).— «Мугалимдер газетасы», 1974, 12 апреля.
750. Дуб и Ракита.— Жаворонок и Солнце. [Сказки].— «Юный ленинец», 1974, 5 июня.
751. Камепь па меже. [Рассказ].— «Юный ленинец», 1974, 13 марта.

752.Коллектив и личность. Сост. А. Мудрик. М., «Знание», 1974. 96 с. [В. А. Сухомлинский, с. 53—55; 59—60; 70—78; 80—81; 91—94].

753.Коростель и Крот.— Скрипка и Лунный луч. [Сказки].— «Юный ленинец», 1974, 16 января.

754.Красива Наталочка. [Оповідання].—«Барвінок», 1974, № 10, с. 10.

755.Лучше жить только до осени, но знать, что та кое утренний ветерок.— Равнодушный Пенек. [Сказки].— «Юный ленинец», 1974, 30 января.

756.П. К. Крупська і розвиток методики комуні стичного виховання.— У кн.: Н. К. Крупська і сучасна школа. К., 1974, с. 30—37.

757.Но гражданином быть обязан. — «Неделя», 1974, № 45, с. 8—9.

758.Помолчим о любви. [Из кн.: Мудрая власть коллектива]. — «Коме, правда», 1974, 24 мая.

759.Прилетіли журавлі. — «Зорка», 1974, 31 берез ня, — Білоруською мовою.

760.Совет директору. [Из кн.: Разговор с молодым директором]. —«Нар. образование», 1974, № 1, с. 81.

761.Стать человеком. (Воспитание элементарной моральной культуры. Афоризмы). — «Новый мир», 1974, № 3, с. 171—194.

762.У бабусі дрижать руки. [Оповідання].— «Бар вінок», 1974, № 3, с. 8; «Зорка», 1974, 13 жовтня. Бі лоруською мовою.

763.Хорошо, что солнышко светит. — Стыдно перед Соловушкой. [Рассказы].— У кн.: Звездочка (Кален дарь для октябрат на 1975 г.). М., 1974, с. 42.

764.Цікава наука — арифметика. [Оповідання]. — «Барвінок», 1974, № 10, с. 14.

765.В. А. Сухомлински за Възпитанието (В. О. Сухомлипський про виховання). Състав. и авт. на встъп, сіерци С. Соловейчик. Прев, от рус. ез. Е. Влодова. София. «Народна просвета», 1974. 278 с.

766.Раждането на гражданина. [Народження гро мадянина]. Прев, от рус. К. Попов. София, «Народна просвета», 1974. 360 с.

767.Mein Herz gehört den Kindern. {Серце віддаю дітям}. Deutsch von H. Hoffmann und V. Bielefeld. Berlin, «Volk und Wissen», 1974, 220 S.

768.Moje srdce patri det'om. [Серце віддаю дітям]. Prel. Andricik. Bratislava, Slovenske pedagogicke nakla- datel'stvo, 1974, 216 s.

769.Zrod obcana. [Народження громадянина]. Prel. O. Sadlofiova. Bratislava, «Smcna», 1974, 380 s.

1975

770.Как воспитать настоящего человека. К., «Рад. школа», 1975, 236 с.

Рец.: Борисовский А. М. Безграничная сила слова.— «Нар. образование», 1976, № 6, с. 100—101; «Комсомолец Полтавщины», 1976, 15 червня; Д а м—«Мугалимдер газетасы», 1976, 7 января; Гудим П. б р а н Л. А. Бути справжньою людиною. — «Падомью Яунатпе», 1976, 28 січня. — Латиською мовою; Лисенко Л. Людиною треба стати. — «Черкаська правда», 1977, 13 січня; Монастирська В. «Кіровоградська правда», 1977, 1 лютого; Святовец В.— «Рад. школа», 1976, № 6, с. 110—111; Соловейчик С. Л. Страсть Сухомлинского. — «Коме. правда», 1976, 4 апреля; Товарицькпй В. Факел пізнання. — «Рад. освіта», 1976, 23 червня; Х о д о с о в К. О. Роздуми видатного педагога. — «Зоря Полтавщины», 1976, 14 липня; Х о д о с о в К. О. У світі мудрих порад. — «Колгоспна правда» [Хорол], 1976, 17 січня.

771.Мудрая власть коллектива. (Методика воспи тания коллектива). Пер. с укр. Н. Д а п г у л о в а М., «Молодая гвардия», 1975. 240 с.

Рец.: А ф а н а с ь е в а Т.Лаборатория гуманизма.— «Наука и жизнь», 1975, № 12, с. 102—103; Дамбра н Л. А. Сила чуйного слова. — «Падомью Яунатпе», 1975, 20 серпня. — Латиською мовою; К о-г а н Е. Главный инструмент воспитания. — «Илекские зори» [Актюбинск], 1976, 24, 27, 29 января.

«Путь к коммунизму» [Актюбинск], 1976, 12 февраля.

772. Народження громадянина. Пер. з рос. К. Висоцька, Б. Осе, А. Парупе, В. Цимермане, І. Янсонє. Рига, «Звайгзно», 1975. 245 с. — Латиською мовою.

773. Народження громадянина. Пер. з рос. П. Гришкявічюс, П. Жяльвіс. Каупас, «Швієса», 1975. 380 с.— Литовською мовою.

774. Народження громадянина. Пер. з рос. Ф. Бол гарська. З. Шандалієва. Казань, Таткпиговпдавніцтво, 1975. 360 с.— Татарською мовою.

775. Поради учителєві. Єрван, «Луйс», 1975. С4 с (Под. товариство Вірм. РСР). — Вірменською мовою.

776. Розмова з молодим директором школи. Пер. з

777. Сухомлинский В. А. О воспитании. Состав, и алт. очерков С. Соловейчик. Изд. 2-е, М., Политиздат, 1975. 272 с.

778. Власть старшего друга. [Из кн.: Мудрая власть коллектива].—«Наука и жизнь», 1975, № 12, с. 103—105.

779. Все в лісі співає. — Дуб під вікном. — Молоко ж чисте. — Пробачте, діти... я запізнився... — Учитель і учні. — Хто розмалював півника? — Юрко — тимурівєць. — Я вирощу внучку, дідусю. — Яблуко в осін ньому саду. [Оповідання].— «Барвінок», 1975, № 9, с 4—0.

780. Краса людська [З твору: Листл до сина].— «Рад. освіта», 1975, 29 жовтня.

781. Материнське ім'я — Стеблинка з рідної землі. [Оповідання]. — «Барвінок», 1975, № 5, с 20—21.

782. Моя мама сама пригожа. [Казка] — «Вясёлка», 1975, № 8, с. 11. — Білоруською мовою.

783. Письма к сыну.— «Неделя», 1975, № 43, с. 6—7.

784. Покликання людини. [З твору: Листи до си на].— «Рад. освіта», 1975, 20 вересня.

785. Радість праці. [З твору: Листи до сина]: — «Рад. освіта», 1975, 11 жовтня.

786. Слово В. Сухомлинского.— «Кругозор», 1975, № 9, с. 2 [Фрагменты с магнитофонной записи статьи «О гражданственности»].

787. Тепер я знаю, яка Білорусія! [Оповідання].— «Барвінок», 1975, № 8, с. 3.

788. A kommunista szemelyiseg nevelese. (Комуні стичне виховання особистості). Budapest, Tankonyv- kiado, 1975, 383 p.

789. Pensamiento pedagogico. (Про виховання). Trad, del ruso por A. Azzati. M., Editorial Progreso, 1975, 354 p.

790. Vom Weruen des jungen Staatsbiirgers. [Народ ження громадянина]. Deutsch von H. Hoffmann und B. Bielefeld. Berlin, «Volk und Wissen», 1975, 310 S.

791. Narodziny obywatela. (Народження громадянина). Tfuin. M. Wybluk.— «Kraj Rad», 1975, 9 listopada. 78

792. So erziehen wir das Kind zura Denken. (Так ми вчимо дитину мислити).— «Elternhaus und Schule», 1975, № 1, S. 4-5.

1976

793. Вибрані твори. В 5-ти т. К., «Рад. школа»1976, т. 1, 654 с.

Зміст.: Від редакційної колегії.— О. Г. Д з є в є р і н. Видатний радянський педагог. — Вступ. — Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Пер. з рос. В. В. Жайворонок. — Духовний світ школяра. Пер. з рос. Д. С Міщенко. — Методика виховання колективу. — Примітки.

Рец. Бабишин С. Д. В. О. Сухомлинсьшй. — «Рад. школа», 1977, № 3, с 107—108; Белогу-р о в Н. Добра и разума живой родник. — «Книжное обозрение», 1977, № 5; Борисовский А. Сокровищница педагогической мысли. — «Мугалимдер газетасы», 1976, 24 ноября; Дмитрієв М. Натхнешш приклад. — «Настауніцкая газета», 1974, 24 листопада. — Білоруською мовою; Дмитриев М. Живой пример творчества. — «Учительская газета», 1977, 26 февраля: Коган Е. Наследие Сухомлинского в каждую школу. — «Путь к коммунизму», 1977, 7 января; Кудрицкая Р. Воспитание радостью: — «Правда Украины», 1976, 15 декабря; Лисенко П. Цінне

ідейне багатство.— «Кременчуцька зоря», 1976, 30 грудня; Литвинов С, К о п а ч е в І. Выдающийся советский педагог,—«Нар. образование», 1977, № 2, с. 104—106; Моторний О. З криниці Сухомлинського. — «Кіровоградська правда», 1977, 13 лютого; Сайко В. Скарбниця педагогічної мудрості. — «Рад. Україна», 1976, 21 грудня; «Друг читача», 1976, 18 листопада; Сергієнко З. Світло широго серця. — «Рад. освіта», 1977, 5 березня; Урин М. Педагогика доброты и требовательности.— «Коме. Допбасса#Г 1977, () апреля.

794. Вибрані твори. В 5-ти т. К., «Рад. школа», 1976. Т. 2, 670 с.

Зміст: Формування комуністичних переконань молодого покоління. — Як виховати справжню людину. Пер. з рос. А. С. Василенко.— Сто порад учителю. Пер. з рос. Н. В. Комізерко.— Примітки.

795. Розмова з молодим директором школи. Пер. з рос. Д. Айтмамботов. Фрунзе, «Мектен», 1970. 230 с.— Киргизькою мовою.

796. Співаюча пір'їнка. Пер. з рос. Е. Романчук. Кишинів, «Лунина». 1976, 32 с.— Молдавською мовою.

797. «Без сказки нельзя представить детства». [Текст беседы с марийскими педагогами]. — «Коме. правда», 1976, 3 октября.

798. Белые и черные голуби. — Вороненок и Соловей. — Дедушкина ложка. — Мысли об отце. — Прозрение. [Сказки, рассказы]. — «Сов. культура», 1976, 4 июля.

799. Быть гражданином. [Из кн.: Письма к сыну].— «Неделя», 1976, № 23.

800. Дуб під вікном. — Після великого сірого каменя. — Це, сину, мов поле. — Цікава наука — арифметика. — Чому засумував Тарасик? — «Нове життя» [Бровари], 1976, 21 квітня.

801. Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я. (3 кн.: Серце віддаю дітям).—«Спорт, газета», 1976, 19 грудня.

802. Лисеня — першокласник. — «Вясёлка», 1975, IVs 10, с. 7.— Білоруською мовою.

803. Море через щелочку. — Обыкновенный человек. [Рассказы]. — «Горьковская правда», 1976, 1 августа.

804. Ми продовжуємо себе в дітях. — «Мугалимдер і азетасы», 1976, 30 липня. — Киргизькою мовою.

805. Но гражданином быть обязан. — В кн.: Приглашение на семейный совет. М., 1976, с. 42—51.

806. Свобода і обов'язок [З твору: Листи до сина]. — «Рад. освіта», 1976, 4 січня.

807. Симфония разума. (Афоризмы и изречения отечественных и зарубежных авторов). Сост. В. Воронцов. М., «Молодая гвардия», 1970, 023 с. (В. А. Сухомлинский о воспитании, с. 10, 26, 27, 37, 44, 45, 50, 53, 54, 55, 56, 60, 83, 84, 87, 129, 143, 144, 153, 156, 158, 162, 103, 166, 174, 181, 228, 245, 250, 260, 339, 346, 363, 367, 398, 399, 407, 411, 421, 422, 428, 429, 430, 432, 435, 438, 439, 441, 442, 455, 465, 468, 469, 472, 476, 508, 509, 511, 514, 533, 572, 578).

808. Хрестоматия по педагогике. Сост. М. Г. Бушканец и Б. Д. Леухин. Под ред. З. И. Равкина. М., «Про свещение», 1976, 432 с. (Из кн. В. А. Сухомлинского: В. А. Сухомлинский. О воспитании, с. 201—203, 259—262; Павлышская средняя школа, с. 218—220; 233—236, 317—318, 349—351, 359—362, 382—385; Разговор с молодым директором школы, с. 25—28, 325—328, 410—411; Рождение гражданина, с. 168, 220—222, 236—239; 270—272, 394—398; Сердце отдаю детям, с. 188—189, 411—412; Этюды о коммунистическом воспитании, с. 183—188).

809. Novory s mladym reditelem skoly. [Розмова з молодим директором школи]. Prel, A. Mechurova. Praha, Statni pedagogicke Nakladatelstvi, 1976, 209 s.

810. A kozosseg es az egyen eleteszellemi arculatuk fejlesztésének feladatai. [Життя особистості та колективу, завдання розвитку їх інтелектуального обличчя].— «Pedagogiai Szemle», 1976, № 8, p. 745—749.

1977

- 811.** Вибрані твори. 5-ти т. К., «Рад. школа», 1977, Том 3. 670 с
Зміст: Серце віддаю дітям. Пер. з рос. Л. І. Бров-
чейіко.— Народження громадянина.— Листи до сина. Пер. з рос. Д. І. Кузнецов.—
Примітки. Рец.: Базилевич Н., Кривонос І., Тарасевич Н. Виховувати
громадянина.— «Кома Полтавщини», 1977, 2 червня; Базилевич Н., Кривонос І.,
Тарасевич Н. Читая сочинения В. А. Сухомлинского.— «Нар. образование»; 1977,
№ 10, с. 106—108. Коган Е. Вдохновляющие книги.— «Путь к коммунизму»,
Актюбинск, 1977, 7 июня.
- 812.** Вибрані твори. 5-ти т. К., «Рад. школа», 1977, Том 4. 638 с.
Зміст: Вступ.— Павлиська середня школа. Пер. з рос. Н. М. Зайцевої.— Розмова з
молодим директором школи. Пер. М. М. Василькової.— Примітки.
- 813.** Вибрані твори. 5-ти т. К., «Рад. школа», 1977, Том 5. с
Зміст: Статті. Пер. з рос. А. С. Василенка. Примітки. Предметний покажчик.
- 814.** Сердце отдаю детям. Изд. 5-е К., «Рад. школа», 1977. 372 с.
- 815.** Серце віддаю дітям. Ереван, «Луйс», 1977, 319 с.— Вірменською мовою.
- 816.** Моему юному другу. [Из кн.: Письма к сы ну] .— «Воспитание школьников»,
1977, № 2, с. 72—76.
- 817.** В. О. Сухомлинський. Про виховання. Пер. Идзюин Тоситако. Токіо, Вид-во
Сіндокусью-ся, 1977, 254 с.— Японською мовою.
- 818.** V. Sukhomlinsky on education. [В. Сухомлинський. Про виховання]. М., Progress
Publishers, 1977, p. 351.

ДОДАТОК

1974

Вірте в людину. Токіо, вид-во Сіндокусьо-ся, 1974. 196 с— Японською мовою.
Павлиська середня школа. Пер. Сасао. Токіо, вид-во Сіндокусьо-ся, 1974. 454 с— Японською мовою.

1975

Народження громадянина. Баку, «Маариф», 1975. 378 с.— Азербайджанською мовою.
Серце віддаю дітям. Пер. Сасао. Токіо, вид-во Сіндокусьо-ся, 1975. 326 с— Японською мовою.

1976

В. О. Сухомлинський. Про виховання. Єреван, «Луйс», 1976. 355 с— Вірменською мовою.

Писма до моя син. [Листи до сина].— «Семейство и училище», 1976, № 4, с. 4—8.

Рецензії до Вибраних творів

2 том.

Борисовский А. Настольная книга учителя.— «Нар. образование», 1977, № (і, с 98—99).

Борисовский А. Советчик и друг учителя,— «Мугалимдер газетасы», 1977, 4 февраля.

Дамбран Л. А. Вибрані педагогічні творп В. О. Сухомлинського.— «Сколотаю Авізе», 1977, 6 квітня.— Латиською мовою.

К и з и м а І. Нова зустріч з Сухомлинським.— «Комс. іскра» Одеса, 1977, 31 березня.

Лисенко П. Г. Твори видатного педагога. — «Кременчуцька зоря», 1977, 10 квітня.

Алфавітний покажчик'

Азбука моральної культури 384

Азбука чувств 637

Атеїстичне виховання дітей 215

Атеисты с юных лет 214

Бабуся Мотря й Андрійко 668, 734

Батьківська педагогіка 490

Батьківську увагу дітям-сиротам 4

Батько вернувся 576, 577

Без доверия нет воспитания 491, 573

Без сказки нельзя представить детства 797

Безкорисливість облагороджує дитячі душі 160, 231

Безтурботність — порок долі 394

Белые и черные голуби 798

Бесіди з етики 578, 638

Бесіда з професором Сухомлинським 452

Біда примусила 639

Бій за наших дітей 714

Біла сорочка 677

Благородне серце, світлий розум, роботящі руки 239

Блакитні журавлі 579, 633, 677

Багатство Павлиша 489

Бойся пустоты души 426

Бути патріотами рідної Вітчизни 492

В. А. Сухомлииский о воспитании 710, 765, 777, 789, 807, 808, «17, 81»

В дусі чесності і правдивості 141
В єдності і братерстві — сила наших народів 182
В захиту производственного обучения в школах Украины 185
В каком инспектировании мы нуждаемся 72
В расчете на абстрактного ученика 427
В тісному зв'язку з практикою 20
Важка задача 621, 642, 709
Важлива справа: особистість 390
Важная сторона родительского авторитета 73
Важная тема, поднятая учителем Климашиным 31
Вам хочеться, щоб дитина була розумною 428
Вашій дитині через рік іти до школи 429
Введение к годовому плану: итоги, перспективы 715
Ведро яблук 677
Век математики или век Человека? 456
Велике щастя вчителя 457
Великий кубок 640
Вера в человека 716
Верьте в человека 236, 537
Взаимозависимость и преемственность между познавательным и производительным трудом 161
Взаимозависимость содержания и формы трудового воспитания 240
Вибір трудової діяльності 186
Вибрані твори. В 5-ти томах. Т. 1, 793; Т. 2, 794; Т. 3-й 811; Т. 4, 812; Т. 5, 813
Вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду вчителів 122
Виправдаємо велике довір'я народу 187 Випускним класам — особливу увагу 5 Високе покликання народних учителів 216 Високе покликання педагога 123 Виступ на Третньому з'їзді учителів УРСР 539 Виховання в учнів дисциплінованості і працьовитості 124
Виховання в учнів любові і готовності до праці 210
Виховання відповідальності за роботу в педагогічному колективі 125
Виховання дружби і товаришування 126
Виховання комуністичного ставлення до праці 188
Виховання комуністичного ставлення до суспільної власності 162, 297
Виховання ленінського ставлення до навчання і праці 540
Виховання любові до знань, до школи і вчителя 358
Виховання молодих трудівників 189
Виховання моральних стимулів до праці у молодого покоління 259
Виховання нової людини 127
Виховання обов'язку 541, 574
Виховання патріотичних почуттів у школярів 459
Виховання працьовитості в радянській школі 318, 320
Виховання розуму у дитини 430
Виховання свідомої дисципліни 111
Виховання світогляду 54
Виховання світогляду і трудова діяльність учнів 391
Виховання характеру 32
Виховна робота в середній загальноосвітній школі 284
Виховна роль продуктивної праці учнів 142
Виховувати гідну лміпу 190
Виховувати життєві потреби працею 454
Виховувати любов до праці 33

Виховувати людину майбутнього 217
Виховувати у школярів творче мислення 294
Виховувати у школярів творче до пра- ставлення ці 295
Виховуйте розум дитини 395
Вище почуття відповідальності за державну службу 12
Відбиття у дзеркалі 431
Видеть себя 538, 580
Відкриття світу 741
Відповідальність методів навчання амісту і меті уроку 218
Вижу человека 457
Вікно у світ 432
Вкус хлеба 332
Вместе с семьей 55
Внучка старої вишні 717
Вожатый и учитель 74, 120
Вопросы товарищества и дружбы в старших классах средней школы 112 Воробышек и огонь 706
Вороненок и соловей 798
Воспитание без наказания 493, 533
Воспитание гражданина 433
Воспитание детей, не имеющих отца 98, 205
Воспитание дружбы в детском коллективе 75
Воспитание и самовоспитание 396, 808
Воспитание коллективизма у школьников 256
Воспитание коммунистического отношения к труду [книга] 211, 257, 287, 319, 322, 349
Воспитание коммунистического отношения к труду [статья] 241, 262
Воспитание коммунистического отношения к труду и общественной собственности 242, 301
Воспитание личности 359, 378
Воспитание личности в советской школе 392
Воспитание мужества 128
Воспитание прилежания 113
Воспитание советского патриотизма у школьников 212, 286, 383
Воспитание у школьников призвания к труду 143
Воспитание учащихся в труде и для труда 144
Воспитание чувств 302, 360
Воспитание чувства чести — основа нравственного воспитания ребенка 163
Воспитательше ядачи школы 494
Воспитывайте рыцарей 495
Воспитать человека 666
Воспитывать коммунистическое отношение к общественной собственности 361
Вправа в правильній поведінці 97
Впроваджувати фізіологічне вчення І. П. Павлова в навчальний процес 56
Все в лесу поёт 677, 779
Всесогущая радость познания 748
Вступление в жизнь 397
Вторгнення в життя 164
Вчителі, не загасіть полум'я 380
Вчити вчитися 542
Гармония трех начал 581
Гармонійне поєднання колективних та особистих інтересів учнів 263

Гартуймо звитяжців 582
Героика будней 145
Героїчне — в самих нас 718
Главное — качество урока 34
Глазами и сердцем патриота 496
Годовой план работы школы 99
Годы отрочества — второе рождение 434
Головне — людяність 296
Готовим к труду с младшего возраста 219
Готовить сознательных борцов, а не иждивенцев 165
Гражданином быть обязан 544
Гражданская зрелость 243, 497
Громадянське виховання юнацтва 333
Дайте дітям відчутти радість розумової праці, радість успіху у навчанні 529
Далекое и близкое 264
Дедушкина ложка 798
Десятиклассники 35
Деякі питання розвитку загальноосвітньої школи в зв'язку з розв'язанням завдань
трудового виховання учнів 191
Джерело невмирущої криниці 583, 587, 646
Диво дивнее 736
Директор і вчитель 157, 166
Директор школи 192, 749
Директор школи — керівник навчально-виховної роботи 100
Директор школи — організатор педагогічного колективу 193
Директор на уроке 76, 325
Директор школи — руководитель учебно-воспитательной работы 121
До нових висот 167
До світла 362
Добре, що сонечко сяє 584, 737
Добро и зло 643
Добування внутрішньої краси 460
Долг перед людьми 545
Допоможемо хліборобам опанувати мічурінсько вчення 21
Дорослі в країні дитинства 461
Досвід виховання громадської активності в учнів 487
Досвід створення системи трудового виховання учнів молодшого та середнього віку 220
Дружба, товаришування, любов 669
Дуб и Ракита 750
Дуб під вікном 778, 800
Дума о взрослости 462
Дума о человеке 329, 356, 357
Думки видатного педагога 670
Думки над хорошою книгою 528
Думки педагога 146
Думки про шкільне виховання 498
Духовная колыбель народа 644
Духовне зростання народу 463
Духовный мир школьника 260, 321, 382, 793
Екзамени та іспити в школі 13
Емоційні стимули в духовному житті підлітків 585
Если вы хотите быть хорошим директором 398

Естетичний елемент всебічного розвитку людини 258
Есть и другой опыт 154
Єдність навчання і виховання 385
Єдність переконань і діяльності 740
Єдність теорії і практики 586
Жаворонок и Солнце 750
Жаринка і полум'я 435
Жити — мислити, творити 546
Життя особистості та колективу, завдання розвитку їх інтелектуального обличчя 809
З народної скарбниці 314
З практики директора школи 36
З чого починається громадянин 499
З чого складається щастя людини 399
За творческое отношение учащихся к труду 265
Забезпечення наступності в навчанні 101
Забезпечити правильний облік 22
Завдання, які треба здійснити в наступному році 23
Завідуючий навчальною частиною школи 6
Завірюха 641, 642, 709
Зависит только от вас 464
Задача 645
Задоволення естетичних запитів в процесі праці 235
Заметки директора 24
Заметки преподавателя истории 25
Запитай у бабусі 588
Заповіді красоти 334
Звено летом 147
Зв'язок школи з сім'єю 37
Зелені рукавички 641
Земля, праця, людина 589, 665
Зі святом, друзі 500
Зимня работа учащихся 1—4 классов в уголке природы 148
Зміцнювати зв'язок сім'ї і школи 17
Знання живі і мертві 363
Знання і вміння 436
Знання і переконання 590
Знання — спосіб і мета 671
Зразково підготуватись до екзаменів та іспитів 7
Зростають квіти дивної краси 364
З'ясування поняття типовості персонажів 77
И лес, и каждое дерево 501
Идейная целеустремленность — осповная предпосылка воспитания детского коллектива 194, 195, 206
Ідея, ідейність — святі слова 719
Из записной книжки директора 102
Изучаем историю своего колхоза 57
Именини 736
Иметь ясную цель и стремиться к ее осуществлению 547
Індивідуальний підхід до учнів 38, 39
Індивідуальний підхід до учня в процесі навчання 40
Інтерв'ю з В. Сухомлинським 453
Інтерес к учению — важный стимул учебной деятельности учащихся 78

История школы на Украине 450
К вам слово, студенты 437
Как воспитать настоящего человека 770, 794
Как воспитать настоящего человека (Фрагменты) 543, 672, 691, 610
Как же воспитать любовь к труду? 266, 317, 328
Как на свете жить? 591, 592, 615
Как Наташа у лисы хитринку купила 706
Как Павлик списал задачу 673
Как Пчела нашла Ландыш 548
Как я представляю себе школу будущего 502
Какой путь основной? 196
Камень на меже 751
Квітка і сніг 641
Кем станет сын? 438
Классный руководитель — организатор производительного труда комсомольцев 129
Книга — джерело знань, добра, краси 400
Книга і юність 401
Книга, потрібна вчителеві 204
Книга про виробниче навчання 283
Кожен буде, як зоря... 267
Коли б кіт мишку не зловив 640
Коллектив и круговая порука 149
Коллектив и личность 752
Колос пшеницы 642
Коммунистическая идейность в работе пионерской организации 197, 207
Коммунистический труд и коммунистическая нравственность 268, 291, 292, 285
Комната сказки 593
Комсомольцы чтут память героя 41
Комунізм — гармонійне поєднання суспільного і особистого щастя 269
Комунізм і людина 290
Комуністична ідейність — основа морального виховання 221
Комуністичне виховання особистості 788
Консультации в четвертой четверти 103
Коростель и Крот 753
Краса людська 780
Красива Наталочка 754
Краща вчителька 18
Кріпити зв'язок з батьками 26
Куба буде, Куба вчиться 303
Кубинські зустрічі 304
Ландыши 465
Лапдыши в саду 674
Лебедь и лягушонок 647
Легенда про піонера 720
Ледача подушка 594
Листи до болгарських учителів 485
Листи до молоді вчительки 534
Листи до сипа 811
Лігсопои-перпоклассшгс 075, 802
Література і людина 549
Лучше жить только до осени, но знать, что такое утренний ветерок 755
Любов, довір'я, вимогливість 402

Людина майбутнього гартується сьогодні 335, 365
Людина неповторна [Фрагменти] 244
Людина неповторна 299
Людяність — це талант 270
Майбутні вчителі 42
Майстерність 27
Майстерність праці і формування особистості 271
Маргуліс Д. П. Про педагогічне мистецтво Ілліча 483
Материнське ім'я 781
Матусина сива коса 595
Машины и люди 150
Методика виховання колективу 634, 793
Методика виховання шкільного колективу. [Фрагменти] 550
Мед в кармане 676
Ми з тобою, Куба 305
Ми їдемо на Україну 695
Ми йдемо до людини 551
Ми хочемо миру 58
Мікроклімат вашого дому 552
Мірою довір'я народу 403
Мовчазне читання і письмо у початкових класах 104
Могучий воспитатель 553
Моему юному другу 503
Моему юному колеге 404
Мое поле, сину 721
Може, він ще повернеться 648
Молоді — революційну естафету старших поколінь 336
Молоко ж чисте... 677, 779
Моральне обличчя вчителя 114
Моральні бесіди в старших класах середньої школи 379
Моральні заповіді дитинства і юності 425
Моральні цінності сім'ї 554
Море через щелочку 803
Моя мама сама пригожа 782
Моя педагогическая вера 504
Мудра влада педагога 466, 778
Мудрая власть коллектива [книга] 771
Мы продолжаем себя в наших детях 596, 597, 678, 804
Мы — сельские учителя 505
Мысли и красота идут рядом 679
Мысли о воспитании 649, 722
Мысли об отце 798
На нашей совести — человек 366
На первых порах трудовой жизни 168
На політехнічній основі 198, 222
На порозі життя 43
На порозі отроцтва 598
На трех китах 506
Навчання і виховання — в єдиний потік 337
Навчання мови в початкових класах середньої та семирічної школи 79, 105
Навчання — наслідок пережитого 386
Награда за добро 467

Назло солнцу 680, 723
Найважливіша ділянка роботи керівника школи 405
Найкращі ліки 468
Найперший друг 507
Нам нужны действительно просвещенные люди 599
Нам — творити найдорожче 508
Народження громадянина 575, 8 Н
Народження громадянина. [Фрагменти] 681, 682, 683, 791
Народження честі 367
Народжується особистість 469
Народний учитель 439
Наслідки безвідповідального відношення до роботи 14
Настойчивый муравей 684
Насущні проблеми теорії і практики виховання 323
Наталочка і конвалії 470
Начальник лагеря — не завхоз 80
Наче підмінили... 440
Начинай с красивого 600
Наш педагогический коллектив 338
Наш план на новый учебный год 44
Наш план проведення екзаменів 59
Наша праця 685
Наша робота з батьками 28
Наша «скрипка» 441
Наши дети — наше будущее 368
Наші заходи до поліпшення викладання російської мови у других — четвертих класах 45
Наші інтерв'ю 423
Не бійтесь бути ласкавими 509
Не бойтесь земных перегрузок 339
Не гальмуйте дитинства 442
Не гасите огонек 369
Не журися, татко! 724
Не переступай черту 601
Не читайте цього оповідання 725
Невичерпне джерело 60
Невільний відбиток 424
Неделя директора школы 340, 347, 355
Неотложные проблемы теории и практики воспитания 272, 323
Нехай подвиги героїв хвилюють дитячі серця 341
Ніколи бути людиною 471
Нічия квітка 686, 734
Н. К. Крупська і розвиток методики комуністичного виховання 756
Но гражданином быть обязан 757, 804
Новая школа, новые люди 169
Новина 726
Нравственное иждивенчество — откуда оно? 406
Нравственные отношения в годы детства и юности 407
Нравственный идеал молодого поколения 330
Нужны ли «узкие» специалисты? 245
О воспитании [Фрагменты] 687
О добром сердце 342

О некоторых вопросах культуры труда 306
О некоторых вопросах перестройки воспитательной работы школы 273
О некоторых сторонах воспитания советского патриотизма 130
О поступках 602
О системе трудового воспитания учащихся младшего и среднего возраста 223
О тех, кому «легко» учиться 46
О «трудном» ученике и его товарищах 170, 234, 352
О «трудных» подростках 171
Об уважении детских чувств 343
Об этом нельзя умалчивать 307
Обида молодых учителей 81
Общество и учитель 274, 315
Обыкновенный человек 688, 804
Овладение массовой рабочей специальностью в школе — средство улучшения трудового воспитания 199
Огнегривый 555
Огонечек 641, 677
Окуляри 645
Організація уваги учнів на уроці 82
Орлята в піднебесі 408
Особая миссия 556, 650
Осторожно: ребенок! 557
Открытая книга 510
Павлышская средняя школа 535, 664, 812
Павлышская средняя школа. [Фрагменты] 689, 807
Парадоксы обучения 409
Педагог — коллектив — личность 603
Педагогика сердца 472
Педагогическая характеристика ученика 100
Педагогические взгляды учительского коллектива Павлышской средней школы 690
Педагогические причины отсева учащихся 47 Педагогический коллектив средней школы 183, 531
Педагогическое руководство производительным трудом учащихся 131, 155
Педагогічний колектив і шкільний комсомол 558
Педагогічні ідеї, переконання, творчість 410
Педагогічні читання в м. Москві 132
Первые шаги самостоятельной трудовой жизни юношей и девушек 200
Перед экзаменами 61
Перед закінченням першої чверті навчального року 19
Перед закінченням півріччя в школах 1
Перед закінченням 3-ї чверті 1946/47 навчального року 15
Перед новым навчальным роком 2
Перспективний план 511, 559
Перший урок 83
Перші підсумки 48
Петрик і ваза 727, 728
Підвищити якість знань учнів з арифметики в початковій школі 8
Підвищувати педагогічну майстерність учителів 275
Підготовка до екзаменів та перевідних іспитів 9
Підготовка учнів до трудової діяльності 158, 172
Підносимо ідейний рівень 62
Підсумки першого півріччя в школах району 16

Пионерские поручения звеньям 173
Піонерська романтика 420
Піонерські ланки високої продуктивності праці 201
Після великого сірого каменя 801
Письма к сыну. [Фрагменты] 783, 784, 785, 799, 806, 811, 816
Письмо в «Учительскую газету» 692
Письмо дочери 512
Письмо молодому отцу 560, 693
Письмо о педагогической этике 604
Письмо о политехническом обучении 84
План навчально-виховної роботи Павлівської середньої школи на 1958—1959 навчальний рік 184
Плани і задуми 276
Планомірне виховання в процесі навчання і праці 326
Повноцінний урок 49
Повторення пройденого і засвоєння нового 107
Под голубым небом 561
Подготовка учащихся к трудовой деятельности 133, 172
«Подорожі» по земній кулі 694 Подруги 695
Поліпшити ідеологічну роботу в школі 10, 370
Политехническое образование и методическая работа 85
Помогаем выбирать профессию 151
Помолчим о любви 758
Посилити відповідальність батьків за виховання дітей 115
Посилити контроль і покращити керівництво роботою вчителів 50
Постановка експеримента педагогическим коллективом средней школы 202
Почему детям трудно учиться 108
Почему оно скачет? 677
Почему ты вчера не искал очки? 729
Поющее перышко 730, 743, 796
Права і ліва рука 605, 651
Правая и левая рука 651
Практика учащихся в колхозном производстве 134
Працьовитість, бережливість, турбота про збільшення всенародного багатства 696
Праця — великий вихователь 135
Праця за покликанням 174
Праця і боротьба 606
Праця і колектив 175
Праця і мораль 136
Праця і моральне виховання 300
Праця — найперша життєва потреба людини 224
Праця, покликання, щастя 371
Праця, соціальний прогрес і мир 324
Предупреждение орфографических ошибок в 1—4 классах 86
Презренье 798
Призвание ищите в труде 225
Пришла мама 641
Прилетели журавли 759
Природа, труд, мировоззрение 607
Про виховання людини комуністичного суспільства 350, 421

Про красу людської душі 277
Про підготовку учнів до майбутньої практичної роботи 87
Про систему трудового виховання школярів молодшого і середнього віку 232
Пробачте, діти... я запізнився... 779
Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості 793
Проверь себя 109
Провинилась 731
Продуктивна праця — важлива основа комуністичного виховання учнів 233
Продуктивна праця і моральне виховання 156
Производственному обучению — широкую политехническую основу 246
Проти перевантаження учнів 29
Протоптали стежинку 641
Пусть скажут руки твои 652
Пшеничный колосок 608, 642, 709
П'ять дубків 732
Работа с коллективом родителей 88
Равнодушный пенек 755
Радість міцніша за горе 609
Развитие индивидуальных способностей и склонностей учащихся 308, 316, 327, 353
Разговор о дружбе 89, 110
Разговор с молодым директором. [Фрагменты] 411, 443, 451, 486, 807
Разговор с молодым директором школы 711, 776, 795, 809, 812
Разум и руки 247, 278, 293
Революційний приклад старшого покоління при вихованні молоді свідомими борцями за соціалізм 387
Речі мають виховувати людину 176
Рідна мати моя 473
Рішуче поліпшити якість програм з української літератури і літературного читання 63
Робота над творами і підвищення грамотності учнів 64
Робота над творами у 8—10 класах 65
Робота над усною народною творчістю у літературному гуртку 66
Родина в серце твоє 372
Рождение гражданина 635, 744, 766, 769, 772, 773, 774, 790, 811
Рождение гражданина. [Фрагменты] 791, 807
Рождение добра 412
Розвиток ініціативи і самодіяльності учнів у процесі виробничого навчання 203
Розповідь матері 90
Роль життєвого досвіду в моральному вихованні учнів 137
Роль производительного труда в воспитании у учащихся моральной зрелости 152, 177
Роль рідної мови в вихованні любові до Батьківщини 208
Роль эстетического воспитания в формировании атеистических убеждений 226
Романтика сельскохозяйственного труда 116
Росту у праці 653
«Ртутні стовпчики» 444
Сад для людей 344
Самодетельный пионерский лагерь 138, 178
Самое светлое чувство 309
Самый ленивый в мире кот 647
Самый отстающий в классе 611, 654, 699, 742
Світлий розум, благородні серця 248
Святині дитячого серця 474, 513, 530
Свято першого хліба 736

Святое за душой 373
Святыня сердца 514
Село на нашій Україні 475
Семья Несгибаемых 562, 612
Сердце отдаю детям 532, 536, 636, 663, 712, 713, 745,
746, 747, 767, 768, 811, 814, 815
Сердце отдаю детям (отдельные главы) 445, 476, 515, 521, 563, 613, 733, 801, 807
Сива волосина 614, 677
Сила колективу 51
Сила положительного героя 67
Сім дочок 700, 736
Синиця дякує 640
Система работы директора школы 213
Система трудового воспитания учащихся младшею и среднего возраста 249, 310, 422,
477
Скільки ж ранків я проспав! 701, 734
Скрипка и Лунный луч 753
Слід у серцях синів 478
Слово В. Сухомлинського 786
Слово і мислення 413
Слово к отцам 616
Слово к преемнику 516
Слово к ученикам 617
Слово к учителю начальной школы 517
Слово про слово 374
Слово рідної мови 414, 518 Слушай, сердце 564
Совершенствовать производственное обучение 279 Совет директору 760
Советы учителю 565, 775
Сопілка у вогні 519
Сороковий рік 52
Сором поред соловейком 735
Срібний дощ 736
Становления морального обличчя нової людини в активній боротьбі за комунізм 209
Стать человеком 618, 667, 761
Стеблинка з рідної землі 781
Стежка до квітучого саду 566
Сто порад учителям [книга] 794
Сто порад учителям [Фрагменти] 655, 697, 698, 702
Сумейте понять ребенка 520
Суниці для Наталі 701, 734
Суспільно корисна праця учнів в умовах сільської школи 117, 153
Тайники перегрузки 415
Так ми вчимо дитину мислити 792
Так воно тепер, наше село 179
Талант и вера в человека 250
Твоє щастя, юнь 345
Тематика бесід з морального виховання 619
Теперь я знаю, какая Белорусь! 677, 703, 787
«Только не в пожарном порядке» 375
Тревога моя и любовь 620
Три письма о любви 567
Тройки в аттестате... Отчего? 280

Труд души 656, 657
Труд и долг 568
Труд и нравственность 281, 288
Труд — основа всестороннего развития человека 346, 351
Трудность и радость познания 522
Трудные дети 352, 446
Трудные судьбы 455
Трудовое воспитание в сельской школе 159
Трудовой порыв 53
Трудовые традиции в школе 139
Тучный колос на окаменевшей почве 251
У бабусі дрижати руки 762
У чистого родника 622
Удосконалити процес засвоєння знань 298
Умейте читать душу 523
Умственный труд и связь школы с жизнью 227
Упражнение — один из методов воспитания сознательной дисциплины 91
Уривки з листів до Г. Н. Волкова 704
Урок і знання 524
Уроки заключного повторення і систематизації вивченого 118
У роки по лимиту 311
Усі книжки хороші 658
Устранение перегрузки учащихся домашними заданиями 92, 93
Учет знаний и работы учащихся посредством текущих наблюдений 180
Учите ребенка мыслить 447
Учителі допомагають в роботі піонерів 94
Учитель і діти 376
Учитель і учні 779
Учіть дітей добра 377
Учнівський комітет — помічник школи і вчителів 30
Фиалка и Пчелка 569
Фізична праця, що сприяє пізнанню,— засіб виховання любові до праці 289
Фиолетовая Хризантема 623
Формирование коммунистических убеждений молодого поколения 261, 348, 794
Формування наукового світогляду в учнів 348, 381 Фурсянська семирічна школа 119
Хвастливый петух 570
Хмарине поле 736
Хорошо, что солнышко светит 737, 763
«Хочется, чтобы это был хотя бы маленький памятник Макаренко...» («Письма к М. П. Павловой») 705
Хочу сказать своё слово 706
Хто підкоряє серця дітей 252
Хто розмалював півника 779
Хто сьогодні за партою 624
Цветок или волчья пасть? 736, 738
Це — знаменний день 68
Це, сину, моє поле 801
Цена слову 625
Цікава наука — арифметика 764, 801
Чей я сын? 416
Человек видит свое будущее 626
Человек — высшая ценность 571, 659

Человек неповторим 282
Человек нестигаем 627
Чем выше цель, тем радостнее труд 253
Чи потрібний підручник з української літератури для 5—7 класів 95
Чистота и благородство 660
Чому мама тепер плаче 661
Чому плаче синичка? 739
Чому учні порушують дисципліну 96
Чорнобривці 736
Что делает человека мужественным 628
Чтобы души не ржавели 312
Чудодійний бальзам 479
Школа — вогнище освіти й освіченості 572
Школа живе ленінськими ідеями 629
Школа і виробництво 388
Школа і життя 313
Школа і праця 228
Школа і природа 630
Школа і сім'я 11
Школа і суспільний розвиток 389
Школа під відкритим небом 488
Школа сердечности 417
Школьник становиться пионером
Шлях до серця дитини 331
Шматок хліба 480
Щадите детское самолюбие 70
Щастя бути людиною 631
Щастя, ідеали, релігія 448
Щастя у творчій праці 229
Ще раз про грамотність і культуру мови учнів 3
Ще школярем — закоханий у працю 354
Щире побажання 254
Щоб душа не була пустою 418, 449
Щоб знання ставали переконаннями 662
Щоб нива колосилась 525
Щоб у серці жила Батьківщина 393
Этюды о коммунистическом воспитании 481, 807
Юначе і дівчино! Тобі шляхи відкриті всі на світі 181
Юність революційного передгрозя 484
Юрко-тимурівець 779
Я вирощу внучку, дідусю 779
Я не боюсь грома 706
Яблуко в осінньому саду 779
Як берегти довір'я дитини 707
Як любити дітей 482
Як ми виховали мужнє покоління 238
Як ми перебудовуємо викладання мови 71
Як праця стає вихователем 632
Як учити думати 419
Як школа впливає на сім'ю 230
Яким повинен бути радянський вчитель 255
Які ж ви щасливі 708, 734

Якою буде наша зміна? 526
Якщо ти — в іншій людині 527

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ

Василь Олександрович Сухомлинський народився 28 вересня 1918 року в с. Василівці, Онуфріївського району, Кіровоградської області (кол. Херсонської губернії, Олександрійського повіту) в сім'ї селянина-бідняка.

1926—1933 рр. Навчався в семирічній школі в селі Василівна, Онуфріївського району, Кіровоградської області.

1934 р. Закінчив підготовчі курси при Кременчуцькому педагогічному інституті.

— Вступив до Кременчуцького педагогічного інсти туту на факультет української мови та літератури.

— Залишив заняття у 1935 р. через хворобу.

1935 р. Вступив до ВЛКСМ.

1935—1938 рр. Працював учителем української мови та літератури у Василівській і Зибківській школах Онуфріївського району. Пише вірші і публікує їх.

1936—1938 рр. Навчався на заочному відділі Полтавського учительського інституту (факультет української мови та літератури).

1938 р. Екстерном закінчив заочний відділ Пол тавського державного педагогічного інституту.

1938—1941 рр. Працював учителем української мови та літератури і завідуючим навчальною частиною Онуфріївської середньої школи.

1939 р. Прийнятий кандидатом у члени Комуністич ної партії Радянського Союзу.

1941 р. Призваний до лав Червоної Армії. Навчався на військово-політичних курсах у Москві.

— Політрук роти. Брав участь у боях на Західному і Калінінському фронтах.

1942 р. Тяжко поранений у бою за село Клепініно, під Ржевом.

— Перебував на лікуванні в евакогоспіталях м. Іжевська, Удмуртської АРСР.

1942—1944 рр. Директор середньої школи в селищі Ува, Удмуртської АРСР.

1943 р. Прийнятий в члени Комуністичної партії Радянського Союзу.

1944—1948 рр. Завідуючий Онуфріївським районним відділом народної освіти, Кіровоградської області.

1945 р. Почав публікувати в періодичній пресі статті з питань навчання і виховання.

1946 р. Нагороджений медалями «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941— 1945 рр.», «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 рр.»

1947 р. Нагороджений значком «Відмінник народної освіти».

— Обирався до складу Онуфріївського районного Комітету партії в 1947, 1954, 1955, 1957—1962, 1966, 1968 рр.

1948—1970 рр. Директор Павлиської середньої школи, Онуфріївського району, Кіровоградської області.

— Обирався депутатом Онуфріївської районної Ради депутатів трудящих кожного скликання з 1949 до 1969 р.

1952 р. Нагороджений медаллю «За трудову від знаку».

1953 р. Нагороджений медаллю «За трудову доб лєсть».

1955 р. Захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата

педагогічних наук.

— Обирався депутатом Павлиської селищної ради депутатів трудящих кожного скликання до 1969 р.

1956 р. Учасник наради ЦК КПРС з питань організації шкіл-інтернатів.

1957 р. Обраний членом-кореспондентом Академії педагогічних наук РРФСР.

1958 р. Присвоєно почесне звання заслуженого вчитель школи УРСР.

1959 р. Делегат Другого з'їзду вчителів Української РСР.

— Брав участь у роботі Всеросійського з'їзду учителів.

1960 р. Нагороджений орденом Леніна.

— Обраний до складу Кіровоградського обласного Комітету партії.

— Учасник і доповідач на Міжнародному семінарі з питань політехнічного навчання та зв'язку школи з життям у Москві.

1961 р. У складі делегації працівників освіти Радянського Союзу відвідав Кубу.

1964 р. На запрошення Міністерства освіти відвідав Болгарію.

1965 р. Нагороджений медаллю А. С. Макаренка.

— У складі делегації працівників освіти Української РСР відвідав НДР.

1966 р. Нагороджений медаллю «Двадцять років перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 рр.»

— Учасник і доповідач Міжнародної наради з проблем трудового виховання в Потсдамі.

1967 р. Брав участь у роботі ювілейної наукової сесії «Народна освіта і педагогічна наука Української РСР за 50 років».

1968 р. Делегат Третього з'їзду вчителів Української РСР.

Делегат Всесоюзного учительського з'їзду.

— Присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної праці.

— Обраний членом-кореспондентом Академії педагогічних наук СРСР.

1969 р. Доповідач Міжнародного Робочого Симпозіуму з теорії виховання у Балатонфюреді.

— Нагороджений медаллю «50 років збройних сил СРСР».

1970 р. Нагороджений медаллю «За доблесну працю. На ознаменування 100-річчя з дня народження В. І. Леніна».

— Нагороджений значком ЦК ВЛКСМ «За активну роботу в комсомолі».

1970 р. 2 вересня. Помер і похований у с. Павлиш, Онуфріївського району, Кіровоградської області.

1971 р. Встановлено меморіальну дошку на приміщенні Павлиської середньої школи.

1972 р. Відкрито пам'ятник на могилі в с. Павлиш.

— Відкрито меморіально-педагогічний музей О. Сухомлинського у с. Павлиш.

1974 р. Присуджено державну премію Української РСР в галузі науки і техніки за книгу «Серце віддаю дітям», вид. 1973 р.